

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

van wijlen, onsterflijcker gedachtenisse, zijne Exelentie
Huigh de Groot, gezant der kroone en koninginne van
Sweden, die, nauwlijx over de grens van zijne kintsheit ge-
treden, deze stof in Latijn heerlijck aen den dagh broght,
en door dit proefftuck zoo vroegh voorspelde wat men
namaels te verwachten hadde van hem, wiens naem De
Groot zoo loflijck met de daet overeen komt. Indien
d'aenschouwers, na het speelen, met een vrolijck hant-
geklap eenstemmigh toonen dat hun dit behaeght, zul-
lenwe deze moete niet qualijck bestet achten, en on-
dertusschen den kunstbeminnenden heeren vaderen der
godtshuizen het hanthaven van 't recht gebruick der too-
neelspeelen, ter eere van stadt en burgerye, bevolen lae-
ten.

Uwe E. E. dienstwillige

J. v. VONDEL.

A 3

BE-

Betreffende den staet van den eersten
mensche, voor en na den val, en eenige omstandig-
heden omtrent deze stof.

*En overoude historischildery, van eenen doorluchtigen Apelles getekent en geschilders, en in alle deelen volkomen, zulk dat er niet aen ontbreekt, nochte in 't verschicken, tekenen; en schilderen der beelden, eick op hunne plaats, naer de gelijkmaetigheid der leden, nochte in het leggen der verwen, nochte aen naeckten en gekleeden, nochte aen het uitbeelden der hartstoghten, nochte sieraden, en alle andere omstandigheden; van de kunst vereischt; zoodanige eene historischildery is maghtigh d'oogen en aendacht des rechtshapen kenvers en kunstbeminners te bekooren en ontvonsken, in het onverzact bespiegelen van dit goddelijcke wonderwerck: want hoe d'onschouwer hier langer op blijft staroogen, en dit naeukeuriger beziet en doorziet, hoe by altyt hier maer in vint dat bespiegels waerdigh is, en verwonderinge baert; naerdien alle dingen hier vast staen, naer den eisch der natuure volwrocht en uitgevoerd, en het eene het andere niet bezwijckt: Eveneens ontvont zich de heilige leer der overoude katholyjcke waerheit, gegront op de getuighenissen der profeten en apostelen, en heilige vaderen: want de wyl de Kerck van den Heiligen Geest onfaelbær geregeert wort, en met recht alleen dien tijtel voert, datze is **DE KOLOM EN GRONT-VEST DER WAERHEIT**, zoo kan in haere leere niets gevonden worden, het welck onzuiver is, gelijk d'onroomschen zelfs baer dit recht en deze eer toestaen, geduurende d'eerste vier of vijf achtereen volgende eeuwen, sedert het jaer der verlossinge. Onder andere leerstukken, by haer geloof en stantvastigh verdaedigh, is dat van den staet van den eersten mensche, voor en na den val, gewichtigh en van overgroot belang, de wyl dit, recht opgevat en verstaen, dient tot eene grontvest van andere leerstukken; hier op gebout, en ter eeuwige zaligheit nootwendigh, dies zal het niet ondienstigh zijn den paradijskandelaar*

voor het opschrijven van het paradijsstoemel, bekwopt en godsvruchtigh
overweegen.

De Schepper aller dingen schiep Adam naer zijn beelt, heiligh, wijs, rechtsvaerdigh, oprecht, en volkomen. Deze volkomenheit, waermede hy geschapen was, en zonder welke gave wy menschen, na Adams val, geboren worden, bestont in eene overnatuurlijke schenkcaedje: want de mensch, natuurlijk uit vleesch en geest bestaende, en hierom, naer zijne natuur, ten deele met dieren, ten deele met engelen in gemeenschap getreden, helt, ten opzichte van het vleesch, en de gemeenschap met de dieren, eenighzins over tot het goet des lichaems en der zinnen, waertoe geneegenheit en zinnen hem drijven: ten opzichte van den geest, en zijne gemeenschap met engelen, helt hy over naer het geestelijke en verstaenbaere goet, waertoe verstant en wil hem drijven. Uit deze verscheidenheit of strydigheid van overhellen rijst in eenen zelven mensche een zeker strijt, en uit dien strijt en onderlinge worsteling een geweldige bezwaernis en hachelijkheit van zich wel te draegen, naerdien d'een overhelling d'andere hindert en tegenstaet.

De goddelijcke voorzienigheid, om, in den beginne der scheppinge, een geneesmiddel te vinden voor de sieckte van 's menschen quijnende natuure, uit den aert der stoffe gesproten, beschonck den mensch met eenerhande nismuntende gave van Erfrechtsvaerdigheid, waermede, als met eenen gouden toom, het meerder het minder deel moght intoomen, en het meerder deel in gehoorzaamheit onder Godt lichtelyck ingetoomt worden. Aldus luisterde het vleesch naer den geest, om tegens zijnen wil niet uit te spatten, ten waere de geest tegens Godt quaem in te spannen: evenwel stont het in de maght van den geest tegens Godt in te spannen of niet.

Das deze volkomenheit van den eersten mensche overnatuurlijk, of hem deze overnatuurlijke gave, gelyck een gulde hantvest, geschoncken was, blijkt uit de getuighenissen der heilige boecken en oude leeraeren. De koninglijcke profete beschryft het scheppen des menschen aldus: Wat is de mensch datge hem gedanckt, of 's menschen zoon datge hem bezoect? gy verminderde hem luttel min dan d'engelen, gekroont met heerlyckheit en eere, en gestelt over de wercken van uwe haat. Adams heerlyckheit en val wort beschreven in eenen anderen harpzaang: Toen de mensch in eere was verstont hy het niet,

niet, wert by het redenlooze vee geleken, en is het gelijk geworden.

Hier uit blijkt dat d'eerste mensch met overnatuurlijke gaven geciert was, dewyl de profect met verwonderinge bespiegelt dat de mensch bykans met de natuure der engelen gelijk staet: ten tweeden, dat hy d'andere gaven, den eersten mensche in den beginne geschoncken, noemt heerlijkheit en eer, die ongerwijfelt iet uwendighs, en hem bygewoeght bezakenen. Zoo zeght oock Ecclesiasticus: Godt schiep den mensch van aerde, en bekleede hem naer zijnen aerdt met deught. Hier ziet het scheppen op de natuure; het kleet der deught op de bygevoegde gaven. Hier op ziet oock Christus gebloemt verhael van den mensche, onder moordenaars gevallen, eerst van zyn kleet geplondert, toen vol wonden geslagen; daer men met den naem van het kleet verstaet hoe d'eerste mensch van zijne overnatuurlijke gaven berooft, de natuure des menschen, na het plonderen, vol wonden geslagen wert. De Heilige Outvaders bestemen deze zesrede. Sint Jan Guldemont zeght dat Adam en Eva, hoewelze naeckt waren, nochtans door d'Erfrechtvaerdigheit niet naeckt sonden: Want (zeght hy) zy waren met eene heerlijkheit, van boven komende, bekleet. Hier blijkt hunne Erfrechtvaerdigheit, by een kleet geleken, dat van boven daelde, op dat we verstaen mogen hoe deze niet sproot uit de beginselen der natuure, maer boven den staet der natuure, onzen eersten ouden geschoncken wert. Sint Ambroos zeght: Adam was niet naeckt, toen onnozelheit hem bekleede. De zelve bevestighet dit anders aldus: Adam was, voor zijn overtreden, met een gewaet van deughden bekleet, maer door het overtreden, gelijk uitgeplondert, zaght zijne naecktheit, dewyl hy het aengetogen gewaet verloren hadde. Dit zonden wy breeder met reden stercken, maer vermijden de langkheit. Ondertusschen ontschuldighet dit gewaet der Erfrechtvaerdigheit, als in 't voorbygaen, ons treurtooncel, daer Adam en Eva niet naeckt, maer met een zuiver kleet van deught en onnozelheit te voorschijn komen. Oock vloeten de heilige bladen, zelf in 't nieu verbont, alomver van deze gebloemde wijze van sprecken, die op sulck een geestelyck kleet staet: gelijk ook de gelyckenis van den bruilofsgast zonder bruilofskleet, by Christus ingevoert, en het feestgewaet, den verloren zone aengetogen. Paulus zeght:

zegt : treckt den heer Jesus Christus aen : elders : is't dat wy niet naeckt maer bekleet gevonden worden : elders : wy willen niet ontkleet maer overkleet worden. *Sint Jan gedenckt de vrou met de zonne bekleet : elders de witte zijde, betekende de rechtvaerdigheid der Heiligen. Hy raet de naektheit met witte kleederen te decken, en ver- toont ons zeven engelen, bekleet met zuiver lijnwaet, omgort met goude gordelen. De brust bekleet hy met syn lijnwaet, de rechtvaerdigheid der Heiligen. laet ons voortgaen.*

Adam en Eva, dus heerlyck met deze overnatuurlycke gave der Erfrechtvaerdigheid begenadicht, leidden een geluckzaligh leven naer lichaem en ziel, geene steurnis onderworpen, en opgetogen in geestelycke wellusten van hemelsche bespiegelingen, gelyck Gods huisgenooten. De groote Gregorius zegt dat de mensch in den paradijze gewoon was met Gode in gesprek te treden, en door eene inwendige zuiverheit en heerlyck gezicht met hemelsche geesten te verkeerem.

Maer gelyck'er buiten den eeuwigen Gods niet bestandighs is, en zelf een groot deel der engelen in den hemel niet genueghden met het lot hun toegeleit, en boven het peil, hun van d' Almogentheit gestelt, bestonden te steigeren, waerom zy van Godt buiten het hemelsche paradijs geslooten werden : zoo ging' het op d'aarde, daer d'erfuyant des menschelycken geslachts listigh toeleide, om door de hofslang', van hem bezeten, eerst de vrou, en door de vrou den man te bekooren tot het overtreden van Godts gebods, het welck endelyck den Satan geluckte. De gemelde Gregorius zegt : Toen Adam de Godtheit ontviel, waer van zijn hart gepropt was, bezweeck het licht des verstants, en alle blijfchap, in den paradijze genoten. Moses zegt : d'oogen van hun beide werden geopent, en kennende datze naeckt waren, vlochten vj-gebladers. Hier openbaert zich de Herkentenis van dit jammerlycke treurspel aller treurspeelen, waer op datelyck volghet de schrickelycke Overgang van hungeluck in eene Ilias van ontelbaere rampzaligheden naer lichaem en ziel, voortgeuoelit over henen alle hunne nakomelingen, spruitende uit het verlies der Erfrechtveerdigheid, door het overtreden van het gebods des Alderhooghsten. De Katholycke Kerck, zegt van wijlen heer Vossius, in zijne Pelagiaensche historie, heeft alstijt geoordeelt, dat Adams eerste zonde, door Godts rechtvaerdigh oordeel, allen

B

zijnen

zijnen nakomelingen toegerekent wert, en wy, uit kracht van dit oordeel, verſteken van Erfrechtvaerdigheid, de gewiſſe doot en afgeſcheidenheit van God onderworpen zijn. Apoſtel Paulus zeght: Gelyck door eenen menſch de zonde ter weerelt quam, en door de zonde de doot, zoo is oock de doot over alle menſchen gekomen, in wien zy alle zondigen. elders, Gelyck door de miſdaet van eenen de verdoemenis over alle menſchen quam &c. De zelve zeght elders, dat we uit der natuure kinders van toren, dat is Gods toren onderworpen zijn.

Tegens deze ontwiſfelbaere waerheit der erſzonde en ſtraffſhult van Adam en het gansche menſchelyck geſlacht, op de heilige boecken en getuigheniſſen der oude vaderen gegront, en in d'eerſte dryhondert jaeren, en ſedert doorgaens in Europe, Aſie, en Afrika van ooſterſche en weſterſche kercken bezogelt en vaſt geſtelt, kante zich Pelagius, een Schot, en Kloosterbroeder, gerogelt en ingetogen van wandel; het welck zijne dwaeling te grooter nadruck gaf, by menſchen meer voorzien met de ſimpelheit der duivels, dan met de voorzigticheit der ſlange. Hy, die in dry boecken de Heilheilige Dryeenigheit verdadighde, openbaerde zich, omirent vierhondert jaeren na het jaer der verloſſinge, in Afrika, toen Rome en Itallje van de Gotten overgerompelt werden, het welck hem kans en gelegenheit gaf om ſtouter het onkruid alom onder de tarwe te zaeien, en de zielen met zynen bedriegelycken angel en lockaes te vangen; want, gelyck het ſpreekwoort luit, in trouwel wader is het goet viſſchen. Pelagius was loos en doortrap van aert, veranderde menighmaet van verblijf, en leerde, zoo Hieronymus zeght, heimelyck het gene hy in 't openbaer lochende. Zes en meer kerkelycke vergaderingen zweetten, om den inbreuck en kancker van zijne valſche leeringe te keeren, namelyck dry te Karthago, een Dioſpolitaenſch, een Mileviſaenſch, een Arauſikaenſch, zonder meer andere te noemen. Zijn aenhang beſchimpte reuckeloos en lichtvaerdigh de jammerklaght der vrouwen, in arbeit en baerens noot, kermende: och hadde Adam noit in den appel gebeten! &c. gelyck de voeſter in Euripides Medea klaeght:

Och had noit 't eerſte ſchip door Cyaneefche rotſen,

Naer 't lant van Kolchis heen, het zeegevaer gaen trotſen,

En noit de ſcherpe bijl, in 't boſch van Pelion,

Den pijn gevelt, op dat men Argo bouwen kon.

Maer gelyck d'eerſte ſchakel van dwaeling veele andere ſchakels, en een lange

lange keten van dwaelingen nassleept, zoo ging het hiermede oock: want uit kracht van het lookenen der erfsonde stelde Pelagius der nakomelingen misdaet alleen in 't navolgen van Adams voorbeeld, achte dat Adams misdaet Adam alleen en niemand anders quetsste, de natuur geen erfgebrek gevoelde, maer elck voortgeteelt wert in dien staet van volkomenheit, waerin Adam voor den val stont. Hy oordeelde de doot uit de nootwendigheit der natuure te spruiten, en niet by schult der ouderen over het gantsche menschelijck geslacht te vloeien, en Adam zelf, schoon hy noit het gebod overtradt, moest sterven: veel min stont hy toe dat wy door Adams misdaet den eeuwigen doot verdienden, waer uit hy besloot dat de kinders niet behoeven gedoopt te worden, niet tegenslaend de geheele Kerck de nootwendigheit des doops vaststelde uit Christus woorden: Ten zy iemand wedergeboren werde uit wateren den H. Geest, zoo kan hy in Godts rijck niet komen. Pelagius, om geene erfsmisdaet toe te staen. en te bekennen dat wy in reatu, gelyck de Latynen zeggen, dat is, straffschuldigh geboren worden, ontkende stoutelijck dat door den doop de vleck van erfsmisdaet der kinderen afgewasschen, en zy door dit waschbaet der wedergeboorte, uit de maght der duisternisse, in het licht van Gods rijck overgevoert worden. Hier by beruuste het niet, maer men trat tot het geschil van de nootwendigheit des invloets der genade van den H. Geest, en het vermogen van den vryen wille des menschen, en van de natuure. Pelagius ontkende de nootwendigheit der genade, tegens het gevoelen der Griexe en Latijnsche vaders en geheele Kercke, en, om zijne dwaeling te bewimpelen, verstont alleen hier by de natuurlijcke gaven, zonder welke wy niets vermogen te wercken, doch wankelde ondertusschen wel viermaelin zijne drift, en hiel goenen eenparigen voet. De rechtzinnige leeraers dreven tegens hem dat hy door deze drift de natuur, die gekrenckt was, te hoogh zette, en de genade ontluisterde: dat de vrye wil en de leer der wet, gelyck hy leerde, niet geroegh waren, maer boven deze d' invloet der genade vereischt wort. Pelagius lette luttel dat Christus den H. Geest belooft den geenen die hem aenroepen, en door d' instellinge der heilige Geheimnistecken de zwackheit der natuure noedig achte i' onderstuten, en de Geheimnistecken hierom met recht van d' oude vaders genoemd worden vaten der genade, en wercktuigen van 's menschen rechtvaerdiginge: immers hy droeg zich hierin zondanigh dat Vincent Lirinenz er met recht van hem getuight: Niemand heeft voor dien heiloozen Pelagius zich zulk eene kracht

van vryen wille durven aenmeetten, dat hy hier toe in het goet, tot elck byzonder werk, Godts genade niet nootwendig achte. *Het orakel der waerheit wederspreect hem met deze uitgedruckte woorden: Zonder my kunt gy niet bedrijven: en Paulus zeght dat Godt in ons werkt het willen en volbrengen. Doch om ons niet dieper te dompelen in de baringen der geschillen, by hem verweekt, en deze wjstloopentheit hier niet voeght, willen wy dit afkortten, en ondertusschen ons, naer den raet des gemelden Lirinenzers, houden aen het geene Dat overal, dat altijt, en van allen gelooft wert.*

I N H O U D T.

Godt stelde Adam en Eva in den paradijze, huwdeze te zamen, en geboodtze by straffe des doots niet te eeten van den boom der kennis van goet en quaet: maer de hofslang, listiger dan alle dieren, en van den satan bezeten, bekoorde eerst Eva de verbode vrucht te smaecten, en door Eva haeren man. Toen zagenze eerst uit hunne oogen, en kennende hunne naecktheit [want zy stonden beide van het kleet der onnoztheit en Erfrechtvaerdigheit berooft,] vlochten vijgebladers om zich te bedecken. Ondertusschen verscheen het streng gerecht des Allerhooghten, en bestrafteze die, zich te vergeefs, d'een na d'ander ontschuldigende, ter straffe verwezen, en uit den paradijze in ballingschap gedreven werden.

Het treurtooneel is in den paradijze. Het treurspel begint voor den morgenfont, en endight met den avontfont.

P E R S O N A E D J E N.

LUCIFER. *Vorst des afgronts.*

ADAM.

EVA.

REY van WACHTENGELN.

GABRIEL. }

RAFAEL. } *Aerisengelen.*

MICHAEL. }

ASMODE. } *Helsche geesten.*

BELIAL. }

URIEL. *Gerechtsengel.*

ADAM

A D A M

In

B A L L I N G S C H A P .

E E R S T E B E D R Y E .

Lucifer.

Ik, eerst geheilicht om de kroon van 't licht te spannen,
En nu van 't eeuwigh licht in duisternis gebannen,
Koomte uit den zwavelpoel opdondren van beneën,
En, zonder mijnen ban en banpael t'overtreën,

Hier boven spoocken: want hoe gruwzaam en verwaten
d'Erfvyant my misschiep, noch wortme toegelaeten
Met u, mijn' Hellaeract, gedaghvaert hier ter vlugt,
Te heerschen over zee, het aerdtrijck, en de lucht.
Dat past den grootvorst van de weerelt, en zijn 'luister,
Afkeerigh van den dagh, en krachtiger by duister]:
Waerom hy oock den nacht tot dezen optoght kiest:
En schoon de nanacht nu allengs het velt verliest,
Noch kan de haeter van het licht in schaduw duicken,
Van nachtspelonck, of haegh, of lustbosch, boom en struicken.
Waer ben ik hier? men hoort den schellen nachtegael,
Den voorbo van de zonne en heldren morgenstrael.
'k Hoor levenwecker met een morgenkoelte opkomen,
En lieflijk klateren door klatergout en boomen.
Men hoort vier sprongen uit een bron en waterval.
Van eenen heuvel zich uitspreien overal.
Dit tuight ons klaer genoeg wat bodem wy betreden.
Hier vloeit d'Eufraet. hier bloeit de hof in 't Oostersche Eden,
Het rijck van Adam en zijn gade aen hem getrouet.
Hier most ick schuilen met mijn schiltwacht in een woudt,

B 3

Of

Of doncker lustprieel, of myrtegalerye,
 Dan achter uitzien, dan van vore, dan ter zye,
 En letten hoe men best berockene eenigh quaet;
 Want ick, veraert van 't goet, dien vloeck der vloecken haet,
 En wensche hem, wien niets kan in zijn wezen deeren,
 In zijn geschapenheên te schenden en schoffieren.
 Zoo wort het helsche rijck van Lucifer gebout,
 Dat eeuwigh duuren zal. geen aenslag is te stout
 Voor my, die niet ontzagh den hemel aen te randen.
 Zoo neemt mijn wraeckzucht al de weerelt op haer tanden,
 En ruckt dit groot heelal uit zijnen winckelhaeck,
 Dat 's hemels as noch eers van mijne heirkraft kraeck'.
 Het lustme hem voortaan geduurigh werck te geven,
 En, schoon de blixem my ten troon hebbe uitgedreven,
 Te laeten blijcken wat ick, na dien val, vermagh.
 Al schoot ons maght te kort daer boven: 't hoogh gezagh
 Moet aenzien dat ons noch die magt is bygebleven
 Zijn' willekeure in al zijn werck te wederstreven.
 De naem van almaght is een titel zonder daet,
 Een krachtelooze klanck van roemzucht. wist hy raet
 Om eenigh wezen gansch van iet tot niet te brengen,
 't Was uit met my: men zoume in wezen niet gehengen,
 Min laeten in 't bezit van 's afgronts heerschappy:
 Daer leght zijn maght te laegh, al schijnt mijn maght in ly
 Te leggen. loeft men aen, gewis het kan niet feilen
 Wy zullen in den wint dien hoeck te boven zeilen,
 En dryven dan ruim schoots de rijke haven in
 Waer naer men stevent. al 't geluck hangt aen 't begin:
 Aen d'uitkomst hoeft men niet te twijflen door mistrouwen.
 Laet vry al 't hemelsch hof van zijne tinne aenschouwen
 Dat wy niet slaepen, als'er roofte haelen is.
 Hy zette uit achterdocht, om 't rijck der duifternis
 In toom te houden, hier een schiltwacht uit van engelen,
 Die zouden Adams hof beschutten, en zich mengen

HET EERSTE BÉDRYF.

45

In onraet en gevaer , dies dienen wy bedeckt
Te wercken, eer men hen tot tegenstant verweckt.
De koning van den hof, onnozel, zonder wapen,
Magh op deze englewacht geruft en veiligh slaepen :
Want, zonder zulck een wacht, 't waer tijt om, zonder schroom,
Of Adam, of zijn gade, in hunnen eersten droom,
Te wecken met den slagh, of door een' helschen waeffem
En smooock van peckstock hun het leven en den aeffem
Te neemen, hem ten schimp, die menschen 't leven gaf.
Zoo zou de lufthof hem gedyen tot een graf,
Ick, om de lijcken heen, met peck- en zwavelkranssen,
Hier onder 's levens boom, in 't ront triomfe danssen,
En brullen dat het aerde en hemel overklonck:
Doch dit 's een poos te vroegh. Men moet den tweeden sprongk
[Want d'eerste is ons misluckt,] zoo reuckeloos niet waegen,
Maer zachter toetreên, en gelegenheit belaegen
Van waer, en hoe men best den Schepper by den dagh
In eenigh schepsel, groot of klein, bestormen magh:
Alle afbreuck streckt tot winst. men moet allengs by trappen
Beginnen, en van laegh opsteigeren en stappen.
Wie stadig steigert raect ten leste daer het stuit.
Een rijp beraet draef voor : dat wint een' slagh vooruit,
Laet zien wat kans, wat stof d'opgaende dagh wil geven!
De zon, aen 't rijzen, zal den lufthof verf en leven
Byzetten, Adam met zijn gade, hant aen hant,
Doorwandelen den hof, die, heereijck geplant,
Hen luttel min ziet dan aertsenglen begenadight,
En uit Gods vollen schoot, naer lijf en ziel, verzadigt.
Men sla het onderling gespreck van verre ga,
Bespie wat middelen den schepselen tot scha
En afbreuck dienen. let, in eenen hoeck gescholen,
Wat hun verboden wert, en wat hen wort bevolen,
Op lijf- en zielstraf: want de hooghste is niemants vrient
Dan die zijn hoovaerdy ten roem en aen was dient ;

Eene oirzaeck, waerom gy, mijn hemelsche eedtgenooten,
 Als wederspannigen, ten afgront zijt gestooten,
 En zoo verftooten, en verandert van gestalt,
 Dat in der eeuwigheit geen wederkeeren valt
 Naer boven, daer de poort en draeboom blijft gesloten.
 Maer laet ons schuilen, eer het licht koome opgeschoten
 In 't heldere oofte, en uit het weeligh roozendal
 Heer Adam, met zijn bruit geweckt, op 't aenzicht vall',
 En zijnen leenheer loof, die hem 't bezit van Eden
 Te leen geschoncken heeft, en, onder zijne treden,
 Den boomgaert zegent. houdt u stil, als of gy sleept,
 En slaet dees laen in, daer de schaduw meest verdiept
 In 't oogh van 't lieve paer, van d'englewacht zoo blijde
 Te groeten, daerzetreên, gekleet in witte zijde
 Van erfrechtvaerdigheid, gellingert om hun leen,
 En oock zoo fijn van draet, dat door de zijde heen
 De schoonheit van het lijf uitschijnen kan, en gloeien:
 Gelijkwe door den dau het ryzend licht zien groeien.
 Uit deze schaduw kan men best den hof bespiên.
 Zy komen: duickt, 't istijt, zoo kunnenze ons niet zien,
 Wy hen, en hun gespreck, en wezen, en gebaeren
 Al stil beluisteren, en gaslaen door de blaëren.
 Hy zwaeit een myrt; zy rieckt een roos, versch afgepluckt,
 En noch geloken. al 't geboomte neight en buckt
 Eerbiedigh neder, waerze aendachtigh heenetreden.
 De hemel luistert naer hunne aendacht en gebeden.

Adam. Eva.

DAer rijft het alverquickend licht,
 Dat, laegh gedaelt beneên de kimmen,
 De schaduwen en bleecke schimmen
 Verdrijft van 's aerdtrijx aengezicht.
 De voglezangk, aen 't licht ontsteecken,
 Begint met eene morgenwijs,

Den

HET EERSTE BEDRYF.

17

Den grooten zegenaer ten prijs,
Aen alle kanten uit te breecken.

Ay laet ons beurtewijs den toon
Der voglen, vroegh aen 't quinckeleeren,
Navolgen, en 't geluit schakeeren,
En strengelen tot eene kroon.

Ick wil u voorgaen met gezangen!

Gy mooghtme volgen, rijck van lof.
Maer nu, mijn liefste, van wat stof,
Van waer den zangk best aengevangen?

Eva. Van wien toch beter dan van Godt,
De bron, en springaer aller dingen?
Kunt gy van iet wat lievers zingen?
Hy is uitdeeler van ons lot.

Hef aen, mijn liefste, op 't hoogh behaegen:

Ick volgh uw' voorzang keer om keer,
Op dat de galm den beurtzang leer
Aen dal, speloncken, bosch, en haegen.

Adam. Van u beginnen wy met reën,
Zoo dra de zon ter kimme uitryze,
Algoede, almaghtige, en alwijze,
Der dingen oirsprong, eenigh een.

Wy zagen, toen onze oogen zagen,
U endtloos schooner dan de zon,
Een' schijn gelijk, die in een bron,
Den mensch gelijckt, ô bron der dagen!

Wy zagen die ons 't wezen schonck,
En uit het roode klay bootseerde,
Een ziel inâemde, en haer vereerde
Met eenen glans, die uit u blonck.
Gy dommelde uwen heldren luister
In onze ziele, een majesteit
Van vryen wille, onsterflijckheit,
En reden, noit bewolckt noch duister.

C

Eva.

Eva. Geloofst zy Godt , die u verscheen ,
En was , en is , en eeuwich duure .

Gy zweemt naer d'edelfte nature ,
En hebt met aerdtfcheit iets gemeen .

d'Alwijze wift twee ongelijcken ,

De ziel en 't lichaem door een' bant :

Te binden met zijn stercke hant ,

Een' bant , die nimmer zal bezwijcken :

Adam. De godtheit plante dezen hof ,

Tot een gerust verblijf des menschen .

Hier groeit al wat een hart kan wenschen .

Hier vindt mijn boulast bouwons stof .

Hier springt de bron , die tweepaer stroomen :

Uitlevert , en den hof besproeit ,

Waar zy langs bloeiende oevers vloeit ,

En laeft de wortels van de boomen .

Hier bloeit de boom , die 't leven voedt ,

En geeften koestert in onze aeren

Door 't ooft , gedeckt met zilvre blaeren ,

Dat 's menschen graegheit eeuwich boect :

De dau , die 's morgens valt van boven ,

Is zuiver man en loekerny .

Op onze tong : hoe zouden wy

Dien oirsprong alles goets niet loven !

Eva. Geprezen zy de zegenaer ,

Die 's menschen hart zoo mit verzadicht ;

En met zijn' rijkdom begenadicht .

Wat uit hem vloeit is wonderbaer .

Hy storte hier een' vollen horen

Van overvloeden voor ons uit .

't Is Godt al wat de hof besluit .

Hy sluit voor ons geen schattrezobren .

Adam. Nu kenne ick eerst het heil van 't goet :

Der megenootfchap , nu gy blijde .

U weet

U weet te voegen aen mijn zijde.

Wat valt my uw genootschap zoet?

Wat 's eenzaamheit by 't lief genieten

Van uwe tegenwoordigheit!

Mijn hulp, indienge van my scheid,

Zou 't leven my dan niet verdrieten?

Mijn zuster, dochter, of mijn bruit,

Hoe zal ick u, mijn liefste, noemen?

Het paradijs stroit palmen en bloemen:

Voor uwe voeten groeit het kruit.

Eva. Wat u, mijn lief, alleen vermaeckt,

En anders niet, zal my behaegen,

Van dat het eerst begint te daegen,

Tot dat de zon haer daghvaert staect.

Gevolghzaamheit, bescheit, en stilte,

Een vrolijk hart, een blijde geest

Voeght d'eerste bruit, op 't eerste feest.

Dat Godt mijn hart in 't uwe smilse.

Adam. Wachtengelen, volgt ons spoor. heft vrolijk aen: outvout,

By beurte op eene ry, den oirsprong aller dingen.

De galm van 't paradijs schept lust u na te zingen

Hoe dit heelal uit niet zoo heerlijk wiert gebout.

REY VAN WACHTENGELEN.

I. Z A N G.

GOdtschiep den baert, woest en duister.

Natuur had maer een aengezicht,

Lagh vormeloos, en zonder luister.

Toen sprack de Hooghste: 't werde licht:

En daetlijk wert het licht geboren,

Een lichaemloze schemering,

Die noch geene oogen kon bekooren;

En evenwel haer' rondenkring.

ADAM IN BALLINGSCHAP.

Voltrack , in tweemaal twalef stonden,
 Rondom den blinden baiert heen,
 Daer 's weereelts zaet in lach gewonden,
 En elcke hoofstof ondereen.
 O licht ! wy komen u begroeten ,
 Als d'oudste dochter aen Godts voeten !

I. T E G E N Z A N G.

De zelve hant , die 't licht aenleide ,
 De watren boven 't hoogh gespan
 Des hemels van de laeghte scheid ,
 En slootze binnen hunnen ban ,
 Op dat het menschedom zich , van onder
 Zijne oogen slaende in 's hemels boogh ,
 Om 't wateren gewelf verwonder ,
 Dat op Godts almaght drijft om hoogh ;
 Een hoofstof , wuft en ongebonden ,
 Gehoorzaemt hem , die haer beriep
 Om hoogh uit grondelooze gronden ,
 En uit kristal een' hemel schiep ,
 Om in dien kreits , rondom te vloten.
 Zoo wert de tweede dagh gefloten.

II. Z A N G.

Maer d'aerde lach noch diep gezoncken
 In 't water , dat haer aenschijn dect.
 Toen scheid d'opperste 't verdroncken ,
 En droogh en vocht. de vloet vertreckt.
 Zoo stont het water op de stranden
 Gestuit. men zagh alom in 't ront
 De driftige en de vaste landen ,
 En bergh en duin op zee gegront.
 Hy kleede d'aerde in kruit en lover ,
 Bezaeide haer met vruchtbaer zaet.

Hier

Hier zweefde Levenwecker over,
 En zetteze in 't gebloemt gewaet
 Te pronck , gelijkwe haer aenschouwen.
 O groote schoonheit der landouwen!

II. T E G E N Z A N G.

De hemel eifchte oock zijn cieraden ,
 Als d'almaght daer de torts ontstack ,
 De zon , die met robijne raden
 Haer heirbaen volghde , en niet ontbrack
 Uit oosten helder op te daegen ,
 Waerna de maen haer ronde sloot ;
 Gestarnt de schaduw voor quam jaegen ,
 En danssen om den hemelkloot.
 Zoo leert men jaeren onderscheiden ,
 En maenden ; en het aerdtrijck kreegh
 Zijn warmte in beemden , bosch , en weiden ,
 Terwijl de zon neêrdaelde of steegh ;
 Om 't leven van natuur te queecken.
 Men ziet iet godtlijx in ditteecken.

III. Z A N G.

De tweepaer hoofd- en weereltstoffen
 Ontfingen reede haer beslagh : :
 Het licht des hemels is getroffen :
 Maer wat verwacht de vijfde dagh
 Van d'oppermaght? de visch en vogel,
 Die 't vocht bezwemt , en d'ope lucht
 Met scherpe vinne en vluggen vlogel,
 Bewaert zijn streeck , en lichte vlught.
 Daer weemlenwalvisch , en dolfijnen :
 Hier stijgen adlers hemelhoogh ,
 Die zelf de zon , te sterck in 't schijnen ,
 Braveeren met hun scherpziende oogh.

ADAM IN BALLINGSCHAP.

De zee en lucht begint te leven.
Natuur heeft elck zijn wijck gegeven.

III. TEGENZANG.

De zefte dagh verweckt de dieren,
Die, 't hoeft om laegh, het gras betreên,
Of d'oogen slaen naer 's hemels vieren,
En gaslaen wat hun viel te leen
Van Godt, den eigenaer der dingen,
Die om den mensch den hemel schiep.
Oock lichaemloze hemelingen,
Die hy tot 'smenschedoms dienst beriep
In't paradijs, daer twee te gader
Gewetright zijn van d'eerste maght,
Die hun verscheen, gelijk een vader,
Hen troude, en minzaem t'zamenbraght.
Gezalight paer in 's aertrijx hoven,
Verwacht een schooner hof daer boven.

HET TWEEDE BEDRYF.

Gabriel. Rafaël. Michaël.

WY zweefden zacht en stil den blancken Melckwegh neêr,
De morgenzon voorby, die, schijnende uit het meer
Van 't oosten zuidwaert aen, met haerengouden wagen,
Den middagh kroonengingk. toen wy dees springbron zagen
Vier aders leveron aen 't aerdsche paradijs,
Naer 't hemelsche genoemt, en daer de bruilofswijs,
Tot vreught van d'eerste trou met vrolijke engeltongen,
Voor bruidegom en bruit, zal worden opgezongen;
Zoo streecken wy terstont de vleugels hier ter ste:
Gelijk een arentsvlught, die wijt, van over zee,
Of uit de starren strijckt in top van hooge cederen,
En dan zich zelve deekt en schaduwf met haer vederen.

Wat

HET TWEEDE BEDRYF.

23

Wat heeft de Godtheit hier een hemelschdom geplant !
Hoe roken wy den geur van 't melck- en honighlant,
En blancke lelien, en versch ontloke rozen !
Hoe slonckren d'oevers hier van bdellion, turkozen,
Karbonklen, onixsteen, en flickrend diamant !
De gront is een tapijt van bloemen. geene hant
Van geesten kan zoo rijk borduuren en schakeeren.
Wat vogels steecken hier in kostelijke veeren !
Daer staet d'eenhoren, die zich spiegelt in de bron.
Hier volght de zonnebloem het aenschijn van de zon,
En schijnt in 't harte ontvonckt van levendige straelen.
Wat vogels zingen daer alle engelsche kooraeln
Met hunne keelen na ! hoe weeligh hangt dit ooft !
Hoe zwilt dees muskadel ! d'oranje boom belooft
Den mont verquickend sap. men ziet het vee gedyen.
By keur van geurigh kruit, en duizend leckernyen.
De rugh van 't dertel lam, gedoft met eene vacht
Van gloënde purperverv, getuight door zijne draght
In welck een' beemt het weit, en draeght livrey en wapen,
Van koningh Adams hof, ter heerschappy geschapen.
De boom zweet honighdau. de beeck geeft room en wijn.
De boomschors is kanneel. hier valt de zonnescijn
Gematight, niet te heet, noch koel: het zy de straelen
In top staen: 't zy het licht verrijze, of koomt te daelen.
d' Alzegenae stort hier zich zelve teffens uit,
En waert in dier, en erts, en steen, en plant, en kruit,
Doch meest in Adam, heer van 't edelste geweste.
De hemel gaf zijn hart aen 't aerdtrijck hier ten beste.
Raf. Aertsengel, Gabriël, doorkuchtighste gezant,
Dees lusthof, die de kroon van 's aerdtrijx hoven spant,
Behoeft geen englelof, en gaet het al te boven.
Het lofbazuinen kan zijn schoonheit slechts verdoven.
De Godtheit wandelde in de lommer van dees blaen,
En liet, na 't planten, in den hof haer stappen staen.

Godt

Godt heilighde den gront, zoo zegenrijck betredén,
 En schonck dees streeck den naem van wellust, dat is Eden,
 Daer geen volkomenheit ontbreeckt, in 's menschen oogh.
Gab. Mijn leistar, Rafaël, die in den hooghsten boogh
 Des hemels wert gewijt in 't zevental, wilvaerdigh
 De Godtheit naer den mont te zien, en Godts rechtvaerdigh
 Besluit te stercken; het wort tijt dat wy gelijk
 Den koning groeten, met den intre van zijn rijck,
 En zijne koningin, en, onder 't heusch bejegenen,
 Hun heil toewenschende, de twee gelieven zegenen
 In 's allerhooghsten naem, en kroonen bly van geest.
 Dan zultge, aen mijne zy, het heerlijk bruilofsfeest
 Bekleeden. pas het paer, als ick 't gebie, te kranffen
 Met eeuwigh lauwerier, gebroght van 's hemels tranffen,
 Doorvlochten met robijn, en hemelsch diamant.
 Laet 's hemelsch rey den disch met zijn gewijde hant
 Voorzien van dierbaer ooft, gewassen aen die tacken,
 Dat 's menschen leven voedt, en tegens het verzwacken
 De zenuw stijft, en sterckt; het bloet in eenen staet
 Bewaert op zijn gewicht, en ingeschape maet;
 Als oly van d'olijf de vlam, die, zonder zwichten,
 Niet ophoudt, even klaer te branden, en te lichten.
 De zon ga haeren gangk, en mercke tijt en uur:
 Dees boomvrucht queeckt en sterckt het wezen van natuur,
 Alle eeuwen uit en in, erfvyant van 't bederflijck.
 Zoo leeft de mensch, als Godt en d'engelen, onsterflijck.
 Godts veltheer Michaël blijf midlerwijl de wacht
 Bevolen van den hof, om 't goddelijck geslacht,
 Het menschdom, ga te slaen, zoo ver het God gehenge,
 Op dat geen helsch gespan, zich in de bruiloft menge,
 En bruidegom en bruit, versteecken van zijn hulp,
 Den doot niet drincken uit een parlemoere schulp,
 Waer in men druiven perft, en rijpe muskadellen,
 Die aen de wijnranck, milt van sap, uit weelde zwellen.

Kort om, een ieder lette op zijn' ontfangen last.

Mich. Gezant des hemels, ick verschijn geharrenast
Met hellem en rondas, uit diamant gekloncken,
En dit tweesnedigh zwaert, daer vier en gloet en voncken
Uit sprongen, toen ick 't heir van Lucifer besprong,
En uit Godts troonen in den diepen afgront drong.
Al quaem hy brullende van onder opgedondert,
Daer 's aerdtrijx navel wat Godt vloectt houdt afgezondert
Van 't koefferende licht, dat al wat leeft verquickt;
Wy staen voor geen geweld verbijstert noch verschrickt.
Gebie slechts: 't lustme hem noch eens op 't spits t'ontfangen,
En 's afgronts wapenroof in 's hemels kerck te hangen.

Gab. Wel aen, beliest het u, bewaeck den hof rondom.
Eerst volgh een poos, tot dat ons Adam wellekom,
Wy 't rijck gezegent paer bekranssen met laurieren,
En onverwelckbaer loof. men zal de bruiloft vieren,
Daer 's levens boom bedeckt den klaeren watersprongk,
Waer uit terstont een leeu met zijn leeuwinne dronck,
En zoo veel dieren, als op Adams wenck verzaemen,
By hem getekent, elck met hun byzondre naemen.
My dunckt daer ziet men bruit en bruidegom gepaert
Genaecken, hant aen hant. zy komen herrewaert.
Hoe lief en aengenaem is zulck een trougenootschap!
Ick wensch Godts zegen hun t'ontvouwen met mijn bootschap.
Een rey wachtenglen volght van achter op hun spoor,
En streelt met blijden zang 't aendachtige gehoor.

Adam. Gabriël.

AY zie, mijn liefste, wat geluck zal ons gemoeten?
Daer komt het hemelschdom met zijne zuivre voeten
Den gront van dezen hof bezwieren uit de lucht.
Zy laeten eene streeck van gout in hunne vlucht
Van boven na. ay zie, wat zijn dat schoone pennen,
Hun vlugh ten blancken rügge uitwassende, om te rennen

D

In

In wint en starren , op des oppersten geboon !
 Zy brengen gaven mede , en meer dan eene kroon
 Van lauwerblaën . wat wil d'almaghtige openbaeren ,
 Die , schoon ons een getal wachtengelen bewaeren ,
 Noch hooger geeften uit de starren nederzendt ?
 Godtheiligh hemeltal , de Godtheit best bekend ,
 Weest wellekorn ; het zy 't u lust om laegh te zweven ,
 En uit te spannen , om 't gewest , daer menschen leven
 Eens door en door te zien ; hier bovenste en 't beneën
 Te zien affteecken op elckandre en tegens een ,
 Om klaerder 't onderscheit van 's hemels rijcke schatten
 En 's aerdtrijx minder goet in uw verstant te vatten ;
 Het zy u d'opperste met een' byzondren last
 Hebbe uit zijn' troon gestiert : gelijk 't hem eeuwich past
 Den schepelen een wet naer zijnen wil te zetten ;
 Gy zijt ons welkom , meer dan welkorn . onbesmetten ,
 Die d'onderweereit uw gemeenschap waerdigh kent ,
 Gy moet ons bey , naerdien 't geluck u hierwaert zendt ,
 Gezelschap houden , 't licht in onze duisternissen
 En 't hemelsch paradijs om 't aerdtische een weinigh missen ,
 Indien des menschen bede op englen iet vermaght .

Gab. O stedehouder van het opperste gezaght
 Op aerde , zijt gegroet , eerste oorsprongk der geslachten ,
 En stam der spruiten , daer de weerden op wachten :
 O vorst ! die Godt alleen voor uwen leenheer houdt ,
 De Godtheit , op wiens maght en goetheit gy betrouwt ,
 Godt , die u paerde door zijn hemelsche genade
 Met deze uw eige ribbe , uw vleesch , en wedergade ,
 Zent ons van boven , om u heil in dezen staet
 Te wenschen in zijn' naem , op dat de dageraet
 Der weereit schooner rijze en opluicke in u beide ,
 De bruiloft innega , op 't goddelijk geleide ,
 En d'eendraght u getrou verbindende door den bant
 Van 't onderling verbont , bezegelt hant aen hant .

Engy, ô zuster, bruid, en dochter van uw' hoeder,
 Genarijke Eva, licht der maegden, groote moeder
 Van zoo veel levenden, als d'aerde uit uwen schoot
 Van verre alreede ontmoet, volchdoont bedtgenoot
 Des schoonsten bruidegoms, gy morgenstar der vrouwen,
 Wat wil uw naem en faem zich wijt en zijt ontvouwen,
 Indien d'alzegenaer, die u zoo hoogh verheft,
 En dus te prijck zet, in deze echt zijn oogmerk treft!
 Gedooght nu dat we u beide, in 's hooghten naem, bekranssen,
 Terwijl de hemelen al juichende om u danssen.
 Ontfangt dees kroonen, gy die dus geluckigh poert.
 Een grooter kroon wort u in eeuwigheit bewaert.

Adam. Gy komt ter goeder ure ons eeren hier beneden.

Ga. Wy komen door Godts last uw' bruilofsdisch bekleeden,
 Daer 's levens boom den dish met zijne schaduw deekt.

Adam. Geloofst zy d'opperste, die zijn genade streckt
 En uitbreit wijder dan de heldre zonneglanzen
 Zich spreien overal, uit zijn turkoize transsen.
 Wy neemen uwén wenschen zegen danckbaer aen.
 De rijkste vader stort in zijnen onderdaen
 't Genarijck hart uit, door ontelbaer tal van goeden.
 De vrucht van 's levens boom is maghtigh ons te voeden
 Met alle leckerny, die lijf en ziel vernoeght;
 Hy heeftme deze gade uit liefde toegevoeght,
 Op dat ick haeren troost en noothulp zou genieten.
 Zoo kan geene enzaetheit my quetsen noch verdrieten.
 't Hart der godtheit leght hier voor ons beide bloot.

Ga. Geluckigh leefte met uw lieve trougenoot,
 Gelijk een koning, zy als koningin van Eden.

Adam. Gy Reien, volgt, terwijl wy door den luffhof treden,
 Ons spoor met seestgezang, 't gevogelt zingt u voor.
 De dieren luisstsch, en geven u gehoor.

REY VAN WACHTENGELEN.

I. Z A N G.

Wie kan zijn graetigh oogh verzaden
 Aen't paer, ter bruiloftsfeest bereit,
 Bekleet met zuivere gewaeden
 Van hemelsche Erfrechtvaerdigheid?
 Gewaeden, niet van vrou Natuure
 Gewrocht, neen zeker, neen ô neen:
 De stof van't kleet is veel te puure,
 En niet te vinden daerwe treên.
 Dat kleet viel hun ten deel van boven.
 De godtheit schonck dien bruiloftschat
 Hun beide uit liefde in d'aertsche hoven.
 Och dat geene aerdscheit dit beklad,
 Noch wuile vleck het schende in't praelen.
 Geen blanckheit magh het hier by haelen.

I. T E G E N Z A N G.

Dees zuiverheit sproot uit geen zonne,
 Die daeghlijx opgaet voor 't gezicht,
 Maer uit der hemellichten bronne,
 Eerste oorzaeck van al 't zichtbre licht.
 De godtheit, uit gena bewogen
 Tot miltheit, wou zijn beelt bekleên
 Op 't heerelijxt; het alvermogen
 Het puick van 's hemels schat besteên
 Aen't menschdom, by hem uitgekozen.
 Nu wijcken zuiverheit en geur
 Van witte lelien en roozen
 Voor deze bloem. nu wijckt de keur
 Van bloemen, en alle andre stoffen.
 De godtheit heeft haer wit getroffen.

II. Z A N G.

I. Z A N G.

De mensch, uit lijf en ziel bestaende,
 Twee deelen, ongelijk van aert,
 Gevoelt geen strijt, geen overstaende
 Gewicht: want elck van bey bewaert
 Den evenaer. d'een wil als d'ander.
 De reden onderworpt zich Godt,
 Het lijf de ziele, wijs en schrande.
 Verloor de mensch dees gaef, dit lot,
 En most hy by zijn kracht volharden,
 Natuur kon hem niet houden staen.
 Men zag het bruijlofskleet aen starden,
 En al die schoonheit gansch vergaen,
 Daer Cherubijnen zelfs om blaecten.
 Nu deekt een wolck van glans de maecten.

II. T E G E N Z A N G.

Gelijck de keel en harpesnaeren,
 Gespannen op een' zelve toon,
 Een schoon gelut in d'ooren baeren,
 Dat engelen treckt uit hunnen troon,
 Zoo baert d'eenstemmigheid, in 't paeren
 Van lijf en ziele, aen een getrouwt,
 Een lieflijkheit, die door alle aeren
 De geesten strecke en onderhoudt.
 Dus leeft de mensch geruyst op d'aerde,
 Gelijck een Godt, in volle vreught.
 Och of de Godtheit hem bewaerde
 In eene zelve lente en jeught,
 Zoo kon de bruijloft eeuwig dueren.
 Een bant verbindt de twee natuuren.

T O E Z A N G.

Engelsheit en diersheit mengden
 In den mensch zich ondercen
 Om deze overeen te brengen
 Wou de vader hier beneen
 Met een hantveft hem vernijken
 Die den ongelijken treck
 Van de woestlands ongelijken
 Vreedzaam houdt in hun bestek
 Eert uw hantveft, O geloven,
 En bewaert uw' vaders last.
 Zou kan u geen vyant groeven,
 Houdt u buiten leedt en last.

H E T D E R D E B E D R Y F.

Afmodé. Lucifer.

D Oorluchtste keizer van den jammerpoel, vol rampen,
 En 't rijk der weerek, wy verschijnen op uw stampen,
 In schaduw van den boom, geliden en vermaet
 Van heerlijk oest, waer door de kennis groeit en waft.
 Gebie al watge wilt uw' dienaar toebetrouwen.
Lu. O Afmodé, nu help ons 't rijk des afgronts bouwen.
 Wy zoeken hulp en steun aen uw' doortrapten raet,
 Uit lust ter wraeck van dien onyerdighden smact,
 En 't schendigh ongelijk in 't opperhof geleden,
 Daer Michaël, bestormt, en wettigh aengestreden,
 Het heir der hemelen met zijnen donderslagh
 En blixemstraelen dreeften troon uit van 't gezagh,
 Ons eeuwigh toegefaen. nu willen we, alabandyten,
 Geduurigh tegens 't rijk van dien erfvyant wrijten,
 Niet voor de vuist, en door een openbaer geweld,
 Naerdien zijn heirkraft ons te maghtigh valt in 't velt,

Maer

Maer door bedrogh, en list, en heimelijcke laegen.

Zoo kan het kleenste dier het allergrootste plaegen.

Nu giet dien aenslagh eens in een' rechtschapen vorm.

As. Het allerreetste is dat men listigh hem bestorm,
In zijn volschapen beelt, wiens glans zoo hemelsch slonckert.
Indienge 't krooft, dat naer den vader zweemt, verdonckert,
Zoo keert hy 'taenzicht van deze ongelijckenis.

Gy weethoe hun dit ooft zoo scherp verboden is,

Geraeckt de zoon 't verbodt des vaders 't overtreden,

Zoo steekt hy zich in schult, door traenen, noch gebeden,

Noch geene middelen te zoenen, hoe men schreit.

Lm. Dat waer de misdact van de hooghste majesteit
Te quetsen trots hervat, in d'aerdtfche heerschappye.

As. Met reden. vangengewé aen van beeldschenderye,
Naerdien het afgebeelde in zijnen oppertroon
Te zeker zit. dus wort de parel van zijn kroon
Geruckt, en in het slijck getrappelt en geschonnden.

Lm. Wy nemen 't in beraet. maer weetge oock andre vonden
Te vinden, om allengs en niet zoo plotseling

Onst'openbaeren? want de hemel sloot een' ring

En wacht van englen om dees beide, die nu paeren,

En vrolijk bruiloften. gy hoort door loof en blaëren

Den blijden bruiloftsgalm, en schellen vogleklangk,

Uit telge, en tack, en haege, ontvonckt aen englezangk,

Het feest inluiden. men is bezigh met bereiden

Endecken van den disch. Wachtengelen geleiden

De gasten, en de bruit en blijden bruidegom.

Oock waert hier Michaël, het hoofd der hofwacht, om

Te waecken, dat geen wrock van helsch gespooock hen stoore.

In 't kort men houdt er wacht, van achter, en van vore.

Bandijten worden licht verraeden, en ontdeckt.

As. Bandyten dienen op te waecken, ongeweekt

Van hunnen vyant, en geen vast verblijf te zoeken,

Noch licht en ope lucht. De schaduwē, en hoecken,

Spelonck, en onwegh, bosch, en galery, en laegh
Bedecken allerbest het nachtspoock, dat by daegh
Ongaerne wort gezien. het moet zich zelf bewaeren.

Lu. Hoe kuntge wercken, en uw' aert niet openbaeren?

As. Men trecke een grijs aen van het een of 't ander dier.

Lu. Een vogel, die de lucht met zijne pen bezwier,
Gelijckt den geesten, die op hunne vleugels zweven.
Verkiesden adelaer, der voglen vorst, in 't streven.
Alle anderen te kloeck, en die met zijn gezicht
En oogh strael niet ontziet het steeckend middaghlicht
Te tarten. d'adelaer zou zijnen roof ontdecken
Van verre, indien hy most verhit ten oorlogh trecken.
Hy is gewapent met den beck en scherpen klaeu.
Of kies een' elefant. zijn lichaem valt niet naeu
Om in te schuilen, en bedeckt te loopen mommen.
Hy is in reëngebruick de kloeckste van de stommen,
En maghtigh met zijn' snuit een' boom te slaen in 't zant,
Of Adam, in de lucht geslingert, op den tant.
Te vatten, zoo 't hem niet van geesten wort verboden.

As. Dat 's waer: de godtheit waeckt om laegh voord' ondergoden,
En zijn' stadthouder, vorst en hoeft van 't aerdscherijck.
Geen dier is menschen in zijn kloeckheit zoo gelijk,
En ons zoo nut, om stil oen' aenslagh uit te wercken,
Dan een geschubde draeck, voorzien van schoone vlercken.
Hy is in vliegen en omzweven uitgeleert.
Zijn tong, om 's menschen spraeck te volgen, gebootsert,
Zou geestigh weifelen, en liegen, en bedriegen.
Dat waer de rechte valck om van mijn hant te vliegen,
En deze onnozelen te grijpen in hun vlyght.

Lu. Spreeck zachter. zie eens om en weërom, dat geen lucht
Uw stem ontdecke, en zy dien grooten aenslagh mercken:
Want hoe gy werckt of niet, men dient bedeckt te wercken,
En hen te vangen, eer men onraet kan vermoën.

As. Wat dunckt u van den draeck? *Lu.* de slang is schalck en koen,
Twee

Twee eigenschappen , niet onaerdigh uitgekoren.
 Deschalckheit is dit dier natuurlijk aengeboren ,
 Gelijk de stoutheit . zoo dees beide gaen gepaert
 Wort d'aenflagh uitgevoerd , die zulck een' langen staert
 Van jammernissen , door alle eeuwen , na zal sleepen.

Lu. Zy dienen beide niet al teffens aengegrepen.

As. Men moet omzichtig gaen , en spreekken een voor een.

Lu. De vloeck en zegen is hun alle bey gemeen.

Zy trecken eene lijn : wat d'een begeert wil d'ander.

As. Zoo een van beide in wille en opzet dan verander ,

Zal d'ander volgen op het spoor van zijne ga.

Lu. Indien de vrou zich met den man hierop bera ,

Is 't vruchtloos aen de vrou dit stout bestaen t'ontginnen.

Het reetste is eerst het hart van haeren man te winnen.

De vrou volght lichtelijck het voorbeeld van den man.

As. Indien men op het hoofd geen voordeel winnen kan ,

Zoo moet men door de vrou den man zien om te zetten.

Lu. Zy zal haer lippen traegh aen deze vrucht besmetten.

As. Een dertle snoeplust kan haer brengen tot vergrijp.

Lu. Het overtreên smaectt raen. *As.* de vrucht is versch en rijp ,

En lekker op de tong , bekoorlijck in haere oogen.

Zoo wort gevoelen , smaectt , met een 't gezicht bedrogen ,

Dry zinnen teffens door een' appelbeet alleen.

Lu. Zoo wort mevrou eerst , maer de heer niet overstreên.

As. De vrou moet voortreên , als de zwackste van hun beide ,

En bieden hem de vrucht. *Lu.* en zoo hy haer uitzeide

Zijn' mont te zetten aen het aengeboden ooft ?

As. Ontvoutze wat al goets dees appel hem belooft ,

Hoe kan hy laeten eens op haer verzoeck te proeven ?

Lu. Om eenen appelbeet den oppersten bedroeven ,

Door 't reuckloos overtreên van zulck een streng verbodt ,

En een gewisse doot te sterven , om 't genot

Van eenen mont vol saps , leert dat den mont niet spaenen

Van dootelijck venijn ? *As.* zoo zy 't verzoeckt met traenen ,

E

Hy

Hy slaet zoo kleen een bè de jonge bruit niet af.

Oock terght verbodt de lust. het dreigen van de straf

Ontvonckt de lust. gy weet hoe lust u kon verrucken.

Lu. Maer 't menschdom spiegelt zich aen 's engels ongelucken.

As. Hy is te bijster op meer wetenschap beluff.

Lu. Wat zaecten zijn hem niet natuurelijk bewuft,

Oock boven zijn natuur? *As.* noch zal hy 't zeil niet strijcken,

Maet willen Gode zelf in wetenschap gelijcken.

Lu. Den allerhooghsten niet te wijcken, was de bron

En eenige oirsprong, daer ons onheil uit begon.

As. Zoo dient men langs dien kant hem listigh aen te randen.

Lu. Begin, en voer het uit. zie toe beleigh uw banden

Aen alle kanten vast, op dat hy 't niet ontspring'.

Is u een spooock of tien te weinigh en gering,

Men zal een regiment oppressen hier ter stede.

As. De schalcke Belial, mijn schalknaep, houdt zich reede.

'k Zal hem berechten hoe hy best ter menschejaght

De netten spanne, om al het menschelijck geslacht,

Met eenen zelve slagh, in 't eerste paer te vangen.

Lu. Het rijck des afgronts zal met snoock en lofgezangen

U eeuwigh eeren, zoo gy 't heldenstuk volvoert.

Al wat de vleermuisvlcerck in lucht en zwavel roert

Verlangt te deelen in den rijckdom van dien zegen,

En vaert op helsch getoet den overwinner tegen,

Zoo moedigh, dat de stoel des hemels, op 't gefchal

Aen 't wanckelen, verschrickt van 's menschdoms zwaren val.

Maer dit 's een poos te vroeg: dees hofstorm moet eerst voorgaen.

Vang rustigh aen van 't hoofd, en zie niet om. laet doorstaen.

Verchalck den bruigom eerst, en dan de nieuwe bruit.

Spreek Belial: daer komt hy aen, en vlamt op buit.

Belial. Asmodé.

MYn heer, ick zocht u, in de lommer van dees hoven,
Daer gy op 't stampen quaemt van onder opgestoven.

Hoe

Hoe luid de roep toch van den grootvorst Lucifer?

Wat blyfchap hoort men hier? *As.* dees bruiloft wort niet ver
Van hier gehouden: maer wy zijn'er niet geroepen.

Be. Wat bloeit dees luffthof fchoon! hier valt genoegh te fnoepen.
Het paradijs ooft drupt den gaepende in den mont.

De lucht van kruit en bloem rieckt heilzaem en gezont.

De boomen bloeien door al 't jaer, als uit gewente.

Natuur fmilt lieflijk vier getijden in een lente,

Niet anders dan of zy hier eeuwigh bruiloft houdt.

As. De grootfte hovenier, die dezen luffthof bout,

En plant, is zelf beluft geduurigh hier te waeren.

Hy floot het huwlyck der gelieven, die nu paeren.

Wy zijn beraën dees vreught te flooren, hem ten spijt.

De vorst, die 's menschen heil en 's hemels eer benijt,

Begeert dat gy dit paer gelieven helpt verrucken,

Om stout door fnoepluft dit verboden ooft te plucken.

Zoo krijght al 's hemels eer en 's menschedoms heil een' krack.

De gansche weereit hangt alleen aen dezen tack,

En 't misbruick van dit ooft, indienze zich vergaepen,

Vergrijpen aen dees vrucht. *Be.* Hoe nu? is al 't geschapen

Niet even goet, en schiep de schepper eenigh quaet?

As. Geensins: natuur is goet: in 't overtroên bestaet

De quaetheit. tegens 't hoogh verbodt zich iets vermeeten

Dat 's quaet. het leven wort gehanthaeft door het etten:

Maer tegens d'eerste wet iet etten baert de doot.

Be. Ick vatte uw voorstel: maer hoe krijgen wy hen bloot,

Terwijlze 't bruiloftsfeest met hun genooden vieren?

As. Gy moet u in een slang, de loofte van de dieren,

Vermommen, en hun stil genaecken van ter zy.

Be. Wort d'eerste bruiloft met zoo schoon een mommery

Vereert, het wil de bruit en bruijom eeuwigh heugen:

En wat is mommery? een geblanquette leugen,

Wat anders in der daet, wat anders in den schijn.

Ick wil de bruiloftschael vermengen met venijn.

De verf van 't blozende ooft zal lekker lockaes strecken,
 En met haer' glans den worm, die binnen steeckt, bedecken.
 Zoo een van beide zich aen deze vrucht vertaft,
 Geraeckenze alle beide aen mijnen angel vast.

Af. Gy kunnze plotseling niet vatten en bekooren,
 Zy moeten eerst uw rede en schijnschoon voorstel hooren.

Be. 't Gehoor moet voorgaen, en de rede hun den schroom
 Beneemen, om allengs wat nader aen den boom
 Te treden, voet voor voet; dan met de hant genaecken
 Den appel, die het oogh bekoort, den mont tot smaecken
 Verloekt, zoo wort de doot onweetende gekust,
 En niet ontmomt, eer 't vier der snoepkoortse is gebluft.

Af. Gy weet uw ooghmerck net en op een punt te treffen.

Be. Dan, zal 't vernederen kort volgen op 't verheffen.

Af. Zoo heeft het Lucifer in zijnen val geleert:

Be. En wy met hem, tot in den zwavelpoel verneert.

Af. De grootvorst vint geraen den man eerst om te zetten:

Be. Die ziet te scherp, en zal door grijns en schoon blancketten
 Der logen heenezien. de vrouwekunne is zwack
 En simpel, als een duif. wy moeten met gemak
 Te werck gaen, en den man door 't vrouwebeelt genaecken.

Af. Het waer de kortste wegh den man in 't hart te raecken.

Be. Geweer te spillen op een sterck en scheutvry helt.

Is ongeraden: hier gelt loofheit, geen geweld.
 Men moet het steenen hart vermurven door gebeden,
 En vrouwelippen. dus laet wasch en klay zich kneden,
 Door gloet en vochtigheit: en Adam; dus ge-eert,
 Is van de hooghste hant uit aerde gebootseert.

Af. Zoo woudtge door de rib des mans den man beweegen?

Be. Met reden: want zy heeft hem naest aen 't hart gelegen,
 Gelyck zijn eige ribbe, en tredenze in gespreck,
 En noodtze haeren heer, het hart zal dezea treck
 Terstont gevoelen, en, zijns ondanx, onverslagen
 Den snoepluft van de lieve en jonge bruit behaegen.

En innewilligen haere allereerste be.

As. 'k Beken gevolghzaamheit is voester van de vre.

Be. Zoo zietge in 't paradijs verzaemen d'eensgezinde.

De doffer volght de duif, het hart de trouwe hinde,

De leude boschleeuwin. d'een ga sleept d'andre voort:

En waer valt weerstant, als de liefde een lief bekoort.

Doch eerwe ons in de leest van draeck of slang versteecken,

Wat dunckt u? zoo wy haer in engleschijn verspreecken,

Gelyck een bruiloftsgast; naerdien de bruiloftsdisch

Van englen wort bekleet? *As.* in engleschijn? dat 's mis.

Wat wonder waer het Eve in engleschijn te leiden

En zetten naer uw hant? zy kan niet onderscheiden

Dat uw begeerte met de wet des hemels strijt,

En wort ontschuldight: want geen heilige engel wrijt

En worstelt tegens 't hof, van waer hy wort gezonden.

Zoo bleef uw zege wel de helft en meer geschonden.

Be. Wy mommen best dan met de grijns van slang of draeck.

As. Indienge door dees grijns de menschelijke spraeck

Met aengenaemen toon kunt zonder valsheit treffen.

Be. Kan zy de valsheit van mijn voorstel niet beseffen,

Het zal niet haperen aen een' oprechten klanck,

Die min een menschestem, en meer een maetgezangk

Van engelen gelyckt. de slangetong te reken,

Gelyck een taeie snaer, en op een' toon te trecken,

Natuurlijk als een' galm, die uit den hemel daelt,

Dat is de ziel met kunst door d'ooren heen gehaelt.

As. Geluckt u dit, gy zult de zinnen haest betoveren,

En door den ingangk van 't gehoor het hart veroveren.

Be. De voglezangk zou zelf een' woesten zeeorkaen,

Betoveren, en houdt de wilde baeren staen.

Ick wil het menschedom haest dien hemelsprong verleeren,

En hindren zijn natuur om hoogh te triomfeeren,

Te hoopen op den stoel, waeruit de haet ons schuyp;

Een wraeck, die eeuwigh al zijn zaet in d'oogen drupt.

- As.* De bruiloftsgasten , die vol vreught den hof doorwaeren ,
Gedencken luttel met dees maere om hoogh te vaeren :
- Be.* En niemant minder dan d'aertsengel Gabriël.
- As.* De feestschael gaet rondom. de bruiloft wort met spel
Bazuinen zang vereert. de blyfschap laet zich hooren.
Dus lange zienwe noch geen kans voor ons geboren.
- Be.* Indien 't gelucken wou dat bruit en bruidegom
Zich , onder 't hofbancket , door hunnen hof rondom
Een poos vertradten , en de bruit , langs deze zye
Getreën , den bruigom , in een groene galerye ,
Alleen verwachte , dan waer 't tijt haer' mont te noën
Op deze boomvrucht , hun by zielestraf streng verboën.
- As.* Hier sla geluck toe : want 's bespieders kloecke vonden
Staen aen gelegenheit van plaetse en tijt gebonden ,
En aen 't gemoeten van naturen : zonder dit
Schiet d'outste schutter mis , en buiten 't rechte wit.
- Be.* Misluckt het nu , men magh een' andren tijt beraemen.
- As.* Indien het mooghlijck zy hen , midden in 't verzaemen ,
En onder 't bruiloftsfeest , te locken in ons net ,
Dat wint den hooghsten prijs. het lust me d'eerste wet
Door 't allereerste paer t'ontwijden , en te breecken.
Zoo wort de paeuwestaert des menschedoms neêrgestroecken.
Laet Gabriël dees maer verkuntfchappen om hoogh.
- Be.* Wat zou het paradijs een keel naer 's hemels boogh
Opsteecken ! welck een damp al 's hemels glans bezwalcken !
- As.* Wy triomfeeren , eer wy 't lieve paer verschalcken.
- Be.* Wy winnen met de hoope alree de zege in 't velt.
De moedt geeft tien vooruit. *As.* Maer d'overwinner stelt
Den overwonnen wet. *Be.* wat galm komt hier gedrongen ?
- As.* Daer wort het bruiloftsliet gelieven toegezongen ,
Waeronder Godts bazuin haer beurt houdt. sta wat stil,
En laet ons luisteren wat hierop volgen wil.
- Be.* De hemel overstraelt den hof met rijcker glanssen.
- As.* De gasten vangen aen den hemel toe te danssen

Een' dans van eere en prijs, op bom, schalmey, en fluit.
 Hier komenze aen. schuil wech. bespie dien vetten buit.

REY VAN WACHTENGELN.

Adam. Eva.

I. Z A N G.

DAnffenwe, Godsnaem ter eere,
 Die gelieven t'zamenvoeght,
 Zoo gezalight, en vernoecht.
 Laetze beide, keer in keere,
 In het midden van den rey,
 Op kornet en hoffsalmey,
 Harpen, fluiten, luiten, veelen,
 En de bevende orgelkeelen,
 Trippelendé zwey in zwey,
 D'eene ronde in d'andre mengelen,
 Tegens stroom, en dan voor stroom,
 Binnen menschen, buiten engelen,
 Luister schierp naer wet en toom.
 Laet ons op de pennnen zweven,
 Dan, van bloemwerck ondersteunt,
 Met de voeten kringen weven,
 Dat de paradijsgront dreunt.
 Nu, voor't reppen van de voeten,
 Laet ons dit volschapen paer
 Eerst eerbiedigh gaen begroeten:
 Want het voeght de bruiloftschaer
 Datze eerbiedigh oorlof vraegen.
 Vangenwe aen op hun behaegen.

I. T E G E N Z A N G.

O geluckige gepaerde,
 Bruigom met laurier bekransf,

ADAM IN BALLINGSCHAP.

En gy bruit, daer 't al om danst,
 Wat in hemel en op aerde
 Zich in uw geluck verblijt,
 Gunt uw gasten datze om strijt,
 Gode en u ter eere, trippelen,
 En rondom u heene hippelen.
 Laet ons dus den bruilofstijt
 Vieren : want den feestgenooden
 Voeght geen stilte, op 't hooge feest,
 Maer een dans, van Godt geboden.
 In den hemel zweeft geen geest,
 Of hy slijt met lof te zingen
 En een' godtsdans d'eeuwigheid,
 Voor den schepper aller dingen,
 Endeloos in majesteit.
 Laetge u dit verzoek gevallen,
 Treet zelfs voor, wy vangen aen,
 Hant aen hant, dus met ons allen
 Eenen ring om u te slaen,
 Op den galm der feestchalmeien.
 Zet de wijs in voor de reien.

I I. Z A N G.

Adam. Laet ons dan den feestdans leeren
 En den trant
 Van den grooten heer der heeren,
 En den hemel nabootseeren
 Met verstant.
 Volght de vaste en wufte lichten
 Op hun spoor.
 Dat 's op d'aerde een' hemel stichten.
 Elcke star bewaert haer plichten
 In Godts koor.
 Zeven losse danssen binnen.

't Vaste

HET DERDE BEDRYF.

't Vaste vier,
Dat rondom, om prijs te winnen,
Zeven telt aen 's hemels tinnen,
In hunn' zwier.
Dat ick dan de zon uitbeelde,
Gy, mijn bruit,
't Maenlicht, 't welckme noit verveelde.
Scherpe prickel van mijn weelde,
Dans vooruit.

II. T E G E N Z A N G.

Eva. 'k Laet den voordans aen my leenen.
Volghme na.
Werde ick heel of half bescheenen,
Of is al de glans verdweenen
Van mijn ga:
'k Zalme troesten in het dwaelen
Voor een wijl,
Tot dat uit uw rijke straelen
Ick weér licht by u magh haelen,
Naer dien stijl.
Komt u aenschijn my beloncken
Half of gansch,
'k Zal van zuivre liefde ontvoncken,
Om den luister, my geschoncken,
Schoon van glans.
Hou den voortrant naer 't betamen
Hoogh en laegh.
Laet ons scheiden, en verzaemen,
Daerwe aen d'eerste kennis quaemen
.Blijde en graegh.

T O E Z A N G.

Reg. Onder drypaer hemelingen,

F

Die

ADAM IN BALLINGSCHAP.

Die rondom
 Dien volfschoone bruidegom,
 Alle in ongelijke kringen,
 Licht van zijne torts ontgingen,
 Op hun streeck,
 Een de morgenstar geleeck,
 Dan weér d'avontstar in 't wijzen:
 Want zy danst hem voor in 't rijzen,
 Of volght trou zijn hemelbaen
 Achteraen.

De dans heeft zijn beslagh: nu weér ten disch gelegen,
 Daer Gabriël u noot. op 's hemels verheven zegen.

HET VIERDE BEDRYF.

Eva. Adam:

WAer staenwe, in 't paradijs, of daer de starren blaecken?
 Wat trek verrukt mijn geest om hoog? mijn voeten raken
 Geene aerde. d'aerde ontzinct den voeten in 't verschiet.
 De goddelijcke galm van 't heiligh bruiloftsliet
 Ontknoopt den bant, die ziel en lichaem hiel gebonden.
 De ziel, op hemelscheit verslingert, en verslonden,
 Gevoelt geene aerdscheit, en, verkeert in zuivre vlam,
 Zoeckt d'eerste bron, waeruit zy haeren oirsprong nam.

Ad. Mijn lief, waer heene? toef: gy moestme niet ontzweeven.

Eva. Ick worde krachtigh na de bron des heils gedreven,
 Die mijnen brant alleen kan koelen, laetme gaen.

Ad. Uw element is hier. uw liefste spreekte u aen.

Eva. Nu kome ick weder tot my zelve, en by mijn zinnen.

Ad. Het voeght de Cherubijs en gloende Seraffinnen
 Zoo hoog te zweven, daer zy, met gebogen knien
 Op 't aenschijn yallende, de majesteit ontzien
 Te naderen, en haer met wieroockschaelen eeren.

Eva. Geluckigh zijnt, die met engelen verkeeren.

HET VIERDE BEDR YF.

43

De milde bruihofstidlich vereerde ons hemelspijs,
 En manne en druif, gegroeit in 't aerdtſche paradijs,
 Die al het ander ooft door leckerny verdoven:

Maer 's engels rede ging al 't bruitsbancket te boven.

Hy ſchoof de nevels van het menſchelyck gezicht,
 En toonde ons welck een ſtadt de Godtheit in het licht

Hier boven boude, daer, de balling uitgeſtoren,

De redelycke ziel, den lichame ingegoten,

Haer burgerrecht verwacht, indienze zonder ſmet

Den allerhooghſten eert, naer d'ingefſelde wet.

Ad. Die ſtadt is van den gront tot in den top voltogen.

Eva. Zoo alleſteden eens veranderden in oogen

Van hemelſche adelaers, uit liefde tot dees ſtadt,

Noch zagen d'oogen zich aen dit gezicht niet zadt.

Ad. Van welke zijde zou het oogh 't gezicht ontginnen?

Eva. d'Aertsengel moſt zich op die rede eerſt zelf bezinnen.

Ad. Men kan niet bouwen eer de grontſlagh is geleit.

Eva. 't Geſteente geeft den gront een grooter heerlyckheit:

De jaſpis, de ſaſier, ſmaragden, en berillen,

Sardonix, ſardius, en ametiſten willen

Chalcedon, chrizolyt, noch genen chrizofraes,

Noch hiacinten, noch den moedigen topaes

In 't praelen wijcken. elck is moediger in 't proncken.

Ad. De muuren ſteigren hoogh, en dicht aen een gekloncken

Uit bouer jaſpis, net op een vierkante maet.

Eva. De poorten, elck een perle, en elcke ſchoone ſtraet

Met klinckklorgout gevloert, gewilligh doorgang geven

Aen alle geelten, die hier heene en weder zweven.

Ad. Hier rijft geen tempel, noch gewelleſt tempelwerck:

Want d'onbepadtheit van Godts wezen is de kerck,

Waer in hy wort gediend van nimmer telbre geelten,

Die hem alehula op endelooze feelten

Toezwacien, en den lof voortwentelen, zoo lang

De juſchen de englegahn beantwoort het gezang.

3. 1

F 2

Eva.

Eva. Hier rolt geen zonnekloot ten ende van haer baene,
 Noch 't ongestadigh licht der wisselbaere maene
 Verlicht dees groote stadt, daer 't esuwigh schijnend licht
 Van 't alvernogende en verzadende aengezicht
 Den schoonsten dagh verleent, een' dag, waernaer wy menschen,
 (Och of die dagh verscheen) uit al ons harte wenschen.

Ad. Hoe lieflijk ruichtme in 't oor de versche wateraal,
 Die uit den hoogsten troon, noch klaerder dankristal,
 In 't midden door de straet, zoo helder henevloeide,
 En 't hout des levens, dat in 't midden wast, besproeide!
 Wat gaf dees boom al 't jaer, in een gezonder lucht;
 Van d'eene in d'andre maent, een kostelijcke vrucht!

Eva. d' Aertsengel onderhiel ons med die bruiloftswijzen,
 En hoopte 't menschdom eens in 's hemels paradijzen.
 Te wellekomen, op een blijder bruiloftsfeest.

Ad. Terwijlwe hier beneën, van eenen zelve geest
 Gedreven, onderling elckandere beminnen,
 Laet ons, van dagh tot dagh, een' trap ten hemel winnen,
 En steigeren van 't laeghte in 't opperste geluck.

Eva. Gebieme wat u lust. ick reken het geen juck:
 Mijn lusten onder uw geboden van zelfte buigen.

Ad. Laet onze afzetzels jaer op jaer ons trou getuigen:
 De liefde wort door liefde ontvonckt en opgeweckt:
 Gy ziet hoe minzaem duif en doffer treckebeckt
 De zwaen bekoort de zwaen, die bruizende aenkomt zwemmen.
 De sterke leeu laet zich van zijn leeuwinne temmen.
 Het veil omhelt den olm. men ent de plant op plant.
 Een trek van liefde zet het al naer zijne hant.
 Wat leven voelt wil zich met eene weerga mengen.
 Natuur schiept lust in haers gelijcken voort te brengen,
 d'Aenstaende weercelt wort uit uwen schoot verwacht.
 Gy zult, als moeder van het menschelijck geslacht,
 Aertvaders, koningen, wetgevers, helden baeren,
 Meldinnen, dochters en schoondochters eerlijck paeren:

Me

Met uwe neven. 'k zie uw' naem alree ge-eert,
 Waer gy de ledigheit der aerde alom stoffoert
 Met zoo veel zielen, als de velden bloemen draegen.

Aylaet, op zulck een hoop, mijn' wensch uw ziel behaegen.

Eva. Zoo lang het aerdtrijck in den arm des hemels hangt,
 En d'aerde, zijne bruit, haer vruchtbaerheit ontfangt
 Van zulck een' bruidegom, die haer met duizent oogen
 Van starren aenlonkt, en bestrzelt uit's hemels boogen,
 Zoo lang zal mijne min niet d'uwe gaen gepaert,
 En elcke dienst en kus blijft my een' weerkus waert.

Ad. Het zy met uw verlot, dat ick in deze stroecke,
 Aen d'eene zijde, een poos met Godt den schepper spreecke,
 En in mijne eenzaamheit bedanck voor uw genot.
 Verschoonme een' oogenblick. *Eva.* mijn liefste, ga met Godt

Belial. Eva.

G Eluck, ó bruit, aenstaende moeder:
 Der eeuwen: heil in d'echte staet.
 De hemel zy en blijve uw hoeder,
 De bruidegom uw toeverlaet.
 De roos en leli luicken onder:
 Uw voeten schooner op, ó bloem
 Der schoonste bloemen, weereltswonder
 Van alle schoonheên, die haer' roem
 En vlag voor uwe schoonheit strijcken,
 Noch schooner moetge namaels prijcken.
Eva. Wat stem genaeckme uit dichte bladeren
 En schaduwen? wis komtme hier
 Met zulck een' gloet van liefde naderen?
 Zoo gy een geest zijt, of een dier,
 Ontmom, vertoon u. laetme kennen
 Wie my dus minnelijck begroet.
 Het zy gy zweeft op lucht en pennen,
 Of d'aerde treet met uwen voet,

A D'AMINI BALLINGS CHAP.

Ontwolken, dat de zee hier doorfchijn
 Of zijtge mensch, koont vry te voorfchijn.
Be. Ick ben een fchepfel, fchoone jonge
 Genootfchapt van uw' bruidgom,
 Begaeft met eens menfchatonge
 En fpraecke.. alle anderen ftaen ftom,
 Mideelt van uwe heldre reden,
 'k Beken mijn kleinheit onder u.
 Al zitge hooger, ick beneden
 Aen uwe voeten., blijf niet fchu;
 Mifgun geen' fange u heil te wenfchen.
 'k Ben in den ommevang der menfchen.
 Zoo welften minzachte oeveren
 Rondom u, in geboomte en lucht.
 De dolfijn fteekt uit zoute baeren
 Het hoofd, door een verborge zucht
 En heimelijcken treck gedreven
 Naer menfchen, en het vrouwebeeft.
 Gy ziet dees vogels om u zweven,
 En hoe de dolfijn d'oevers ftreelt
 En ftrijckt met zijnen ftaert, en vinnen,
 Uit liefde om 's menfchen hart te winnen.
 Het zou den wilde zeehoren laften,
 In uwen zinnen maegheschoot,
 Noch vangeen hant gerept, te rusten,
 Gaeft gy uw aenfchijn voor hem bloot,
 Die fneuvoet gaeft zich niet gevangen
 Dan aen een maecht, en fmit en fchreit,
 Alshy u ziet, van groot verlangen,
 Om zulck een fchoone, hem ontzeit,
 Zoo prickelt hem zijn maeghedriften
 Zijn hooren kan van ynen fchiften.
Eva. Waertoe de dieren dus geptzen
Be. Op daege niet, dus byfter fchuw.

Van menschbeminners, hoeft te vreezen.

Ick zoecke geen genot by u;

Maer loure gunst. gy zijt het waerdigh,

Gezegende overschoone bruit.

Mijn maght is klein, mijn hart dienstvaerdigh

Voor u ten beste. ick noode u uit

Op dezen boom, waerin de prijs leit

Van alle wetenschap en wijsheit.

Eva. Zwijgh stil, en wacht u my te nooden.

Op ooft, dat wetenschap belooft.

Dees appel wert mijn mont verboden,

Dies noodme op geen verboden ooft.

De Godtheit sprack: gy mooght wel eeten

Van alle boomen in den hof:

Maer schuw de kennisvrucht vermeeten

Te plucken. schuw dees misdaet, of

Gy zult de doot onfaelbaer sterven,

En u en al uw zaet bederven.

Be. Is 't waer? zou Godt, zoo hoogh gezeten,

Almaghtigh, goet, oneindigh wijs,

Wel spreccken: gy zult geenlins eeten

Al wat'er groeit in 't paradijs?

Eva. Wy plucken allerhande vruchten,

En eetenze oock: maer Godt geboodt

Dien boom in 't middenperck te vlughten,

Gelijck de pest; en baete doot.

Wat zoume lusten uit te spatten,

De doot met hant en tant te vatten?

Be. O simple duif, dees wet is strijdigh

Met recht en rederr. geef gehoor.

Hoe, toont de Godtheit zich zoo nijdigh?

Ick bidde, o simple, keer uw oor

Zoo schuw niet af van natte raeden,

En dezen eedlen fenixboom.

De

De wijsheit schuilt in deze bladen.

Men moet een jonge vrou den toom

Niet korten. laetze weeligh weiden.

Haer lust en Godt zijn niet gescheiden.

Deze appels kennen geen venijnen,

Zy smiltten lieflijck op de tong,

Verheugen 't hart, als hemelwijnen.

Zy houden 't menschedom eeuwig jong:

En 't is nu bruiloft, daer Godts reien,

Uit lust om u te prijck te zien,

In uwe schoonheit zich vermeien.

Wat wellust zou men u verbiên !

Wat zou men u zoo naeu bestippen !

Dit ooft verliest op uwe lippen.

Eva. Men magh zich aen geen quaet vergaepen.

't Verboên te smaecten is een smet.

Be. De schepper heeft niet quaets geschapen.

Hoe zijtge alreë zoo naeu gezet ?

Dit 's bygeloof. waer wil dit heenen !

Geen spijs noch dranck besmetten 't lijf,

En minst de ziel. hou op van steenen.

Pluck stout, en nuttigh uw grijf.

Eva. Ay zeghme eerst, die my dus durft nooden,

Waerom is my dien boom verboden ?

Waerom is aen dees vrucht te smaecten

De doot gehecht ? waerom verbiet

De hovenier haeraen te raocken,

Op lijf- en ziel straf, schuilt'er niet

Venijnighs, onder schoone verven ?

Be. Ay simple duif, betrou mijn woort

Ick zweer het u, gy zult niet sterven.

Gebruick wat ooghen mont bekoort :

En wiltge u op mijn' eedt betrouwen,

'k Zal d'oirzaeck van 't verbodt ontvouwen.

Eva.

Eva. Het zoume lusten dit tē hooren.

Ontvoume Godts geheimenis.

Be. Verkeerden al dees blaën in oören

Zy moghten 't melden : want het is
Verboden Godts geheim te melden.

'k Zal 't evenwel , op mijn gevaer ,
Al zoudtme zelf het leyen gelden ,

U openbaeren , magh het maer
By u beruffen . schut mijn schade ,
En houme buiten ongenade.

De nijdigheid wil niet gedoogen

Dees leckre vrucht uw' mont te biën ,

Op datge niet , uit andere oogen ,

Met oogen des verstants zoudt zien ,

Haer zelve in wetenschap gelijcken ,

Veranderen in een Godin ,

En Gode in geene wijsheit wijcken.

Die rijke schatten schuilen in

Deze appels , die ter kennis leiden ,

Om goet en quaet van een te scheiden.

Dits d'oirzaeck van het streng verbieden.

Deze appelschel beschaduw't Godt :

Tast toe , eer 't iemant koom' bespieden.

Ick schud den boom , om zulck een lot ,

Een Godtheit , in uw' mont te storten.

Ay zucht niet . staeck dit droefgezucht .

Wat wiltge uw lust alree verkorten ?

Bespiegel deze hemelvrucht ,

Dien gouden appel , milt van sappen ,

Hy schenckt u hemelsche eigenschappen.

Eva. Och eedle boom , hoe durf ick waegen

U woost te plucken ! eedle boom ,

Gezalight door het appeldraegen ,

Hoe klopt mijn hart , uit schrick , en schroom !

G

O ble-

ADAM IN BALLINGSCHAP.

O blozendeappel, 'k zie u schieten
Een' strael van gout, en levend root.
Die zonder smet u moght genieten!
'k Genaecke u bevend. zou de doot,
Een worm zich in dien boezem bergen?
Hou op, hou op mijn lust te tergen.
Waerom mijn lust van ooft onthouden?
Wat schaet een beet? onnoosse schult,
Een snoeplust wort licht quijtgeschouden.
Ick pluck. gedoogh het met gedult,
O schepper, zoo 'k mijn hant bederve.
De halve misdact is begaen.
O bloztheit! ô schoone verve!
Bc. Nuschoone, zet den mont hier aen.
Ay proef eens. staetge noch verlegen?
Nu eet, dat u de hemel zegen.
Uw bruijom komt hier aengetreden,
En schijnt in zijnen geest verruckt.
Wort hy op dit bancket gebeden,
Dien rooden appel, versich gepluckt;
Hoe kan zijn mont de bruit ontzeggen
Dees vrucht te proeven op haer woort?
Ick helpe uw rede zoo beleggen,
Dat, schoon het ooft hem niet bekoort,
Hy zal, om niet uw gunst te grieyen,
U innevolgen, en believen.

Adam. Eva.

HOe wel bekomt het my, geruft in eenzaemheit
En opgetogen, met de hooghste majesteit
Te spreecken mont aen mont, en een genadetecken
Van haeren uitstrael op het voorhoofd, onder 't spreecken,
r'Ontfangen, dat mijn ziel, in eenen andren staet
Herschapen, uitroept: heer, hou op: ick ben verzaet

Van uwe goetheit, al te maghtigh, en milddaedigh,
 En uitgestort / hou op, en zijt uw' knecht genaedigh.
 Nu keere ick weder naer mijn bruit, mijn halve ziel.
 Waer maghze steecken? wat bespieglinge onderhield
 Haer midlerwijl? ick zieze in schaduwe gezeten
 By dien verboden boom. wat's dit? wie broght haer eeten?
 Dit voorspook spelt niet goets. ick zie my doof, en stom.

Eva. Genaeck, mijn liefste. hoe? is nu de bruidegom
 Afkeerigh van zijn bruit? ick wacht u met verlangen.

Ad. Hoe staet het hier? hoe dus? wat lust heeft u bevangen?
 Mijn lief, wie noodighde u ter feest op deze wijs?

Eva. Godts appelboom verleent my schaduwen en spijs.

Ad. Wat spijs? een spijs zoo hoogh van Godt geboon te schuwen?

Eva. En hierom luste 't my te min daer van te gruwen.

't Verbodt ontstaek de lust. mijn bruidegom, mijn troost,
 Bezie dien appleens. ay zie hoe schoon hy blooft.
 Indien de schel het oogh uitwendigh kan vermaecken,
 Godenck hoe liefelijck het binnenste moet smaecken.

Ad. Och smaeck! een koude koorts rijdt over al mijn leen.

Mijn haer rijst overendt. och lief, waer wil dit heen!

Wat wort mijn hart beklemt! dat Godt dien appel schende,

Den boom uit d'aerde rucke. ô jammer, ô elende!

Is dit alree de vrucht, de vreught van 't bruiloftsbedt?

Ontheilichtge zoo sneot des allerhooghten wet?

Eva. Nu bruidegom, zijt gerust. 'k versta wel wat de wet zeit,

En beter dan gy meent. wat steurt uw naeugezetheit

Zich om een appelbeet? dit 's louter bygeloof.

Ad. Helaes, wat hoor ick nu! och waer ick stom, en doof,

En blint: ontbrack het my aen oogen, en aen ooren,

Zoo zoude ick in dien staet, 't is droef, u zien noch hooten.

Eva. Niet hooger, bruidegom. hier is geen quaet begaen.

Ontfang mijne eerste gave, en tast dien appel aen.

Geloof en volgh uw bruit, en proef, en na het smaecken

Zoo oordeel met verstant en kennisse van zaacken.

Ad. Zoude ick, u volgende, den oppersten verſmaên?

De hemel hoede my voor zulck een ſtout beſtaen.

Men kan niet ſtraffeloos dees hofwet overtreden.

Eva. Wat hofwet? deze wet is ſtrijdigh tegens reden.

Ad. Godts reden overtreft al 't menſchelijk vernuft.

Eva. Een die rechtſchapien is wort niet zoo licht verbluft

Van ydle vreeze. ick ſmaeck wat kennis in dees ſpijs leit.

Ad. Godt vreezen is 't begin van kenniſſe en van wijsheit.

Wie hem gehoorzaemt, en zich onder zijne wet

Gewilligh buight, is vry van zulck een laſtersmet.

Ick mercke alreede hoe zich d'engelen dit belgen.

Eva. 'k Geloof een engel ſchudde een appel van dees telgen.

Ick ving dit boombancket in 't vallen met mijn hant,

Niet als een' gruwel, maer een heilgenadepant.

Wat laetge traenen langs uw kaecken nedervloeien?

Wilt gy de luſt van uw beluſte bruit beſnoeien,

Haer nors bejegenen met eenen wederzin?

Dat's zeker noch te vroegh, dat brengt geen vrientſchap in;

Dat hebtge oock niet beloofd, toen gy my eerst aenſchoude,

De huwlijxgodt mijn hant in d'uwe vlocht en troude,

En 't huwlijck zegende. ben ick uw vleech en been,

Zoo draegh u, als een man, en laet ons lotgemeen

Te gader leven. 'k noode u op Godts eige gaven.

Zoo zal u kennis trots totaen de ſtarren draven;

Zoo wortge in wetenſchap en wijsheit Godt gelijk.

Gebruick uw' vryen wil, en toon my d'eerſte blijck

Van liefde, in 't volgen van mijn allereerſte bede.

Zy lijdt geen weigeren. gevolghzaemheit baert vrede.

Ad. O welcke een ſtrijt? wat 's dit een wightigh hoofdgeſchil?

In wetenſchap Godt zelf gelijcken, eigen wil

Te volgen, zonder op het ooftverbodt te letten:

Of onder Godt ſtaen, en het juck van zijne wetten

Te draegen, als een ſlaef, uit vreeze voor de ſtraf?

Eva. Wat ſammeltge? gebruik wat ons de hemel gaf,

Uw' vryen wil, en 't goet, u heden aengeboden.

De Godtheit heerscht om hoog: hier heerschen aertfche Goden.

Ad. O welck een strijt! hier staet het vrouwebeelt; daer Godt.

Hier vleitme haere bê: daer dreightme een streng verbodt,

Zal ick de liefde en gunst van mijne vrouwe ontbeeren,

Of d'opperste genade in ongena verkeeren?

Een onweêr barnt'er in mijn' geest. wat baert de keur

In zulck een onderscheit al angst! wat stelle ick veur,

De vrientschap van mijn vrouwe, of 's hemels gunst te derven?

Durf ick in my het beelt, dat Godt gelijckt, misverven,

Mijn ziel ontluisteren, om zulck een snoot genot?

Neen, neen, van mijne vrou gescheiden, rustigh Godt,

Den oirsprong van mijn heil omhelst en aengehangen.

'k Heb van zijn milde hant alree te veel ontfangen,

En wachte oneindigh meer uit zijnen vollen schoot.

Ïck kies het leven voor de baerelijcke doot.

Mevrou, wat verghtge my! ick laetme niet misleiden.

'k Getrooftme niet van Godt, maer eer van u te scheiden:

Indien ick een van bey moet kiezen. dit sta vast.

Eva. Zoo breecktge alree den bant des huwlijx, zonder last,

Ja tegens 's hemels wil, en durft het huwlijck schennen,

Om eenen appelbeet, en geeft uw' aert te kennen,

Dien trouweloozen aert, gelijk een jongé wulp.

Nu Adam, dat gaet wel. ga heen: gy hoeft geen hulp

Noch vrouwetrooft: gy kunt genoegh met dieren leven,

En kentze, hoeft voor hoeft, en kuntze naemen geven.

Gy keert u aen geen vrou, en achtze uw vleesch en been

Niet langer: want uw hart verkeert in ys en steen.

Welaen, ick ben 't getrooft, maer komtge uw vrouwe te zoeken;

En vintze niet: dan mooght gy huilen, schreien, vloecken,

Maer 'k zweere 't zal u niet gebeuren haer te zien,

Noch Eva acht u waert voortaan den mont te biên,

Ïck neem den hof, en al de dieren tot getuigen

Van uwen wrevlen aert, de wreetste leeuwen buigen

Zich onder hun leeuwin . de tiger brant van min ,
 En ziet niet lievers dan zijn lieve tigerin
 Naer d'oogen en den mont . zy drincken uit eene ader ,
 En eeten eene spijs , en wandelen te gader :
 Maer Adam acht zijn bruit , zijn jonge weerga , niet .
 Leef lang . gedenck dat gy uw vrou nu 't leste ziet .

Ad. Och och, waer gaetze heene? och, woutge een luttel beiden!

Mijn lieffte , hou noch stant . *Eva.* wy zija alree gescheiden .

Wat houdtge my ? laet los . zoo leeftge vranck en vry .

Bemin eene andre , die gy meer bemint dan my .

Gy quaemt al slaepende aen een bedtgenootte , en vrouwe ,

En naemtze zonder liefde , en scheid nu zonder rouwe .

Wie zonder min vergaert , kan scheiden zonder smart .

Een andre ribbe legt u nader aen het hart .

Dat d'opperste u een vrou , naer urwen zin , bootsceere .

Gebeurt dit , als ick 't wensch , beminze , en houze in eere :

Beliefze meer dan my : of zoo u dat bezwaert ,

Blijf liever eenzaam , als voor heene , en ongepaert :

Zoo zultge een vrouwenhart niet quetsen , en bedroeven .

Ad. Och zwijg, mijn lieffte, zwijg, gy rijpt mijn hart met schroeven.

Hoe kan ick Gode en u behaegen in dees zaeck !

De hoogste wijsheit vint in troubleuck geenens smaeck .

Zy voeghde ons t'zaemen . laet ons dan te zaemen leven .

O vader , kuntge uw' zoon een struickeling vergeven ,

Dat ick een oogenblick mijn wederga behaegh' ,

Zoo zie dit over . dit 's een overgaende vlaegh .

Men moet een zwacke zacht en minnelijck bejegenen ;

Met alle eerbiedigheit . gy kunt den appel zegenen ,

En scheiden het vergift , gesproten van 't verbodt .

Nu geef den appel hier , zoo deelen wy een lot .

Eva. Zoo leert men goet en quaet met kennisse onderscheien .

Wel waerom schudtge 't hooft? *Ad.* ick hoorde bruilofte reien

Een klagt aenheffen , die den bruilofsgalm verdooft .

Eva. Mijn lief , hoe zietge dus behorven om uw hooft ?

Schep

HET VYFDE BÊDRYF.

55

Schep moet, mijn lief: gy hoeft te schricken noch te schroomen:
Iek hebbe alleen dien last op mijne ziel genomen.

REY VAN WACHTENGELEN.

I. ZANG.

H Elaes, wat baet een englewacht,
Zoo't alziende oogh van boven
Den mensch niet gallaet naer zijn maght!
Hoe leght de stamheer van 't gellacht
Met al zijn zaet verschoven,
En in der eeuwigheit berooft
Van zulck een heilkroon, hem belooft!
O feest van weinige uren!
De hemel zelf gevoelt dien krack.
De staet van dees natuuren
Hadde eeuwigh kunnen duuren!
Maer och zy droegen sich te zwack
In Gode te behaegen.
O tijt van bitter klaegen!

I. TEGENZANG.

Had Adam zich aen 't Engeldom
Gespiegelt, dat hoovaerdigh,
Terwijl't in volle weelde zwom,
Noch hooger dan zijn staetpeil klom,
En, wrytende en quaetaetdigh,
Den milden leenheer trotten wou,
Hy leefde vry van nabrou.
Ten zy nu Godts genade
De hant reicke aen 't gevallen paer,
Dat, by de slang te raede,
Aen 't omzien quam te spade;
Wie ruckt het uit zijn jammer, daer
Het leght in schaude en schennis!
Hoe diers staet lust naer kennis!

II. ZANG.

Men magh nochtans naer kennis staen.
Wy hemelgeesten dringen
Uit kenniszucht al hooger aen,
En volgen Godts verborge baen,
In ons bespiegelingen:
Want in den ronden spiegelkloot
Der Godtheit leght de weerelt bloot,
Wil d'opperste openbaeren
Aenstaende zaecken, in dien schijn
Als ofze alreede warén
In wezen, voor het baeren;
Kon Adam dan een helsch venijn
Uit zucht ter kennis trecken?
Dit staet u naeck't 'ontdecken.

II. TEGENZANG.

De Godtheit kent zich zelve, en eerst.
De kennis is dan heerlijck,
En van de schultveck allerveerst.
De Godtheit, die het al beheerst,
Zal niemant hierom deerlijck:
Van zijn gena vershooten: want
Hy heeft den kennisboom geplant:
Maer dieze uit trotsheit zoeken
Door middelen, van hem verboen,
Dat zijn verkeerde kloecken.
Hoort Adam nu vast vloecken,
Nu spaant vorst Lucifer de kroon,
Och Adam, hooge oeder,
Hoe plofge dus ter neder!

HET VYFDE BÊDRYF.

Lucifer. Asmodé.

Z Oo vang de rouklaght aen. geen zang heeft zulck een aert:
As. Hoe wacker heeft dees wacht zijn hofwacht nu bewaert!
Luc. Het gaet naer onzen wensch. wy zijn dien hoeck te boyen.
O Asmodé, het rijck des afgronts wil u loven,

En

En innehaelen, op de schorre nachtklaeroen.

Ons hof wort met tapijt van spinragh, en feestoen
Van dorre blaën bekleet, om 't zegefeest te houwen.

Wy krobben u ten vorst der onsterfche landouwen.

Gy steurde 't eerste feest der levenden, en zult,

Ten Godt der bruiloften van 't oosten ingehult,

Gemaghticht worden, 's nachts het bruiloftsbed t'ontsteecken

Met geile vlammen, en des bruijgoms hals te breecken,

Daer hy gewonden legt in d'armen van zijn bruit.

As. Dat 's meer dan ick verdiende: op uwen zegen sluit

My d'yfre kroon om 't hooft. zy roeste, uw'naem ter eere.

Lu. Waer steeckt dees jonge bruit, met haeren nieuwen heere?

As. Zy dropen achter af, van schaemte en schrick gepraemt,

En sloopen in een hol, mistroostigh en beschaemt,

Om hunne naecktheit: want nu zienze eerst uit hunne oogen,

Of andere oogen, loos beguighelt en bedrogen.

Zy weven schaemroot; om de schamelheit t'ontgaen

Van hunne naecktheit, een groen web van vijgeblaën

Om 't middenlijf: want wy hen by de locken fleurden

Door braem; en doornehaegh, en distelpunt, en scheurden

De witte zijde van hunne eerste onnozelheit:

Dit zijn de slippen, vuil van stof, en root bespreit

Van slijck en sprengklen bloets. zy jammeren en krijten.

Men hoortze elckandere de schult der misdaet wijten,

En vloecken. Eden galmt van jammerlijck misbaer.

Mistroostige Adam krabt zijn aenzicht; ruckt het haer

Met locken uit zijn hooft, en weckt de hofgeschallen,

Uitschreeuwende: waertoe; waer ben ick toe vervallen!

Ick gaf mijn bruit niet, maer mijn vyandin gehoor.

Mijn vleesch heeft my verraën. ick volghde een heiloos spoor.

Een vuile snoeplust was de pijl die Eva griesde,

En my al teffens. och, dit komt van vrouweliefde.

Ick ben van mijne ribbe en eigen vleesch verraën.

De vrouweliefde komt my al te dier te staen.

Ick

Ick wou de vlag, in top gezet, uit trots niet strijcken,
 En Gode in wijsheit en in wetenschap gelijcken.
 De hovaerdy heeft my bedorven, en bekoort.
 Het spoock des afgronts klampt my met geweld aen boort.
 Ick voele en voere alree een oorlogh in mijn leden.
 Het vleesch wil anders dan de geest. verstant, en reden,
 En wil, getaistert van dien onverwachten smack,
 Gevoelen al te spade een' vreeselijcken krack.
 'k Gevoel de jammeren van buiten en van binnen.

Hoe kan men zulck een scha herhaelen en verwinnen!

Lu. Zoo wort mijn wraeck verzaet. nu triomfeert de hel.

Dat mijn erfvyant zich nu weere, en wetten stell',
 Om zulcke eene inbreuck van erflasteren te keeren:
 Wy passen langer op geen' hinderdam noch beeren
 Van wetten, en belofte, en vreeslijck dreigement.
 Natuur leght onder, plat getreden, en geschent.
 Al 't menschelijck geslacht is mijn, en errefeigen.
 Het past niet langer op beloften, noch op dreigen.
 De wil helt over van 't geboden goet tot quaet.
 'k Wil kercken zaeien, en altaeren, hem ten smaet.
 Men zal mijn beelden daer met menschenoffron eeren,
 En gout en wieroock, en by 's afgronts godtheit zweeren,
 Uit schrick voor straffe. ick schuif nu glimpelijck en valsck
 Den oirsprong van het quaet van my op 's vyants hals.
 Laet al de weerelt vry van Adams erven krielen:
 Uit sestigh eeuwen berght hy pas een hantvol zielen.
 Zoo stijge ick, na mijn' val, op eenen hooger trap.
 Zoo veel vermagh de lust, een montvol appelsap.
 Maer duickenwe eene poos. wy zullen met onze ooren
 Den grooten ommezwaei van 't eeuwigh treurispel hooren,
 Uit Adams eigen mont. nu loopt de treurrol af.
 Hy komt tot kennis van zijn misdaet door de straf,
 Die d'overtredders op den hiel treet. hy loopt herwaert,
 Bestorven om het hoof, en dootsch, dan weder derwaert.

H

De

De beeldevormer zagh 't wanschepfel aen , en riep :
Helaes , nu rouwt het my dat ick oit menschen schiep.

Adam. Eva.

O Duistere spelonck , ick docht in uwe naerheit
Mijn smet , en naeckte schaemte en schande , voor de klaerheit
Des hemels , en den glans van 't aldoordringend licht ,
Te decken , maer vergeefs . geen hol , geen bosch is dicht .
Ick wort verraden van het wroegende geweten ,
Dat overtuightme . een worm , te diep in 't hart gezeten ,
Het overtuigen van 't beschuldighde gemoedt ,
Doorknaeght mijn ingewant . waer zet ick mijnen voet ,
Om rust te vinden voor het barnen van mijn zinnen ?
Och welck een onrust kraeck en knerst geduurigh binnen
In mijnen boezem ! hoor , hoe giert het heene en weer ,
Getrocken van 't gewicht der misdact , keer om keer .
Hoe is mijn staet verkeert ! ick dwael , gelijk de blinden ,
En zoecke d'oude rust , en kanze nergens vinden .
Zy vlucht gestadigh voor en voor , en wil niet staen .
Wat grijp ick naer de lucht ? hier is geen vatten aen .
Waer blijven d'engelen , de blijde feestgenooden ,
De wachters van den hof ? helaes , zy zijn gevloten .
Nu zwijght de bruiloftsgalm . de voglezang zit stom .
Geen reien juichen meer voor bruit en bruidegoma .
De hemelsche bazuin houdt op het feest te groeten .
De hellsche horen houdt nu aen met vreeslijck toeten .

Eva. Wat komt u over ? zijt gy zinneloos , of dwaes ?

Ad. Ick zie de spoockery , en hoor het nachtgeraes
Rondom my heene . zie de razeryen klimmen
Van onder op , en hoeze ons dreigen , en begrimmen .
De nevel , die 't gezicht benevelde , verdwijnt .
Nu zienwe een ommegangk van spoock , dat ons verschijnt .
Ick kan de rampen en het leet , by u gebrouwen ,
Niet overzien , veel min op eene ry ontvouwen .

Eva.

Eva. Zooschuiftge uw eige schult alleen op mijnen hals.

Ad. O oirzaeck van mijn' val, en zoo veel ongevals,
Hier uit te spruiten! och dit komt van echtgenooten!

Op zulck een voorwaerde is ons huwlijck niet gesloten.

Eva. Met wat beding heeft dan uw hant mijn hant getrouwt?

Ad. Dat gy mijn noothulp trouw uw' man hanthaven zoudt.

Eva. Het voegt den man zijn vrou godtvruchtigh voor te treden.

Ad. Laet dees gevloeckte boom getuigen wie eerst Eden

Durfschenden, en zich aen 't verboden ooft vertast.

Eva. De zwacke vrouwekunne is van een lust verrast:

Ad. En uw vervloeckte lust my bitter opgebroken.

Eva. Het voeght een manshoofd zich te houden onbesproken,

En stant te houden, zoo het vrouwebeelt bezwijckt.

Ad. Gy smeeet my overstach. *Eva.* rechtschape vroomheit wijckt

Om smeecken, noch gevley, noch dreigen van een vrouwe.

Schep moedt: ick blijve uw troost, in 't nijpen van den rouwe,

Gelijck voorheene in weelde en 't opperste geluck,

En zal u nimmermeer bezwijcken in den druck.

Ad. Het is vergeefs getroost, dees schade al t'onherhaelbaer.

Eva. Wat raet? de schepper schiep ons beide niet onfaelbaer,

Maer faelbaer, en van een bouvallige natuur.

Ad. Dus sleept de wellust van een' oogenblick, eene uur

Een lange keten na van rampen en verdrieten.

Het lustme langer niet het leven te genieten.

'k Verbeeldme, waer ick ga en sta, een bange doot.

Zy grimtme lelijck aen. och open uwen schoot:

Ontfangme, o aerde: want de lust is my benomen.

Ontfangme wederom. ick ben van u gekomen.

Dit lichaem komt u toe. de ziel verhuize, en zoek'

Een heimelijck verblijf, daer een verdiende vloeck

Haer heenevoere: want zy heeft des hooghten zegen

Misbruickt. wat toeft de doot! het leven is me tegen,

De naere duisternis veel liever dan de dagh.

Mijn schande leght te naeckt. zoo 't my gebeuren magh

Te sterven; keer het niet. laet u mijn doot behaegen.
 Geen reden port u op het tijdigh lijck te klaegen:
 Want tijdigh sterft hy, die niet meet te hoopen heeft.
 Al is mijn leven kort, 'k heb noch te lang geleeft,
 Na zulck een heilverlies, en kan niet meer verliezen:
 Wat slagh van sterven staet my 't reetste nu te kiezen?
 Van eenen hoogen bergh affspringen zonder schroom,
 Of plompen in d'Eufraet, en dryven met den stroom
 En maelstroom recht in zee, ten aze voor de vissen?
 Ay vrou, wat houdtge uw' man? gy moghtme nutter missen
 Dan houden: want de zon, die 't hoofd haest onderhaelt,
 En naer de westkim spoet; is lang voor my gedaelt.
 Mijne oogen schuwen 't licht. ontflame. ick overleefde
 Het zegenrijcke lot, my toegeleght, en streefde,
 Van hoovaerdy vervoert, te weeligh en te steil,
 En boven 't menschelijcke eens vastgestelde peil:
 Zoo most ick billijck in 's doots afgront nederstorten.
Eva. Waer toe vervaltge? wiltge u zelve 't leven korten,
 En my, een droeve weeu, verlaeten? ben ick niet
 Uw eigen vleesch en been? *Ad.* ja 't vleesch, dat my verriet,
 Verleide. o valsche tong, met slangegift bestreecken!
Eva. De slang verleide my, door haere looze treken.
Ad. Gy zijt de looze slang, die my den dootsteek geeft.
Ev. Waer blijft uw hoogh vernuft, dat naer de starron draeft?
 Waer is het helder licht van uw verlichte reden?
 Indien mijn traenen, en ootmoedige gebeden
 U niet bewegen, zoo vergunme, op mijn geklagh,
 Dat ick aen uwe zijde, en teffens sterven magh:
 Want 't lustme zonder uw genootschap niet te leven:
 'k Ontken geen sins dat ick dit misdrijf heb gesteven,
 Mijn snoepluft u vervoerde in dezen droeven staet.
 Zoo laet ons t'zamen dan de schult van zulck een quaet
 Oock boeten. woudtge door de doot schult my behaegen?
 'k Zal haer verdiende straf gewilligh leeren draegen.

Daer is mijn hant. ick ben de doot getrooft. vaer voort.
 Nu suf niet langer. tre my voor. nu sta uw woort,
 Als een rechtschapen man. geen doot zal my vervaeren,
 Te ploffen van een rotse, of in de zoute baren
 Te plompen, hant aen hant. ick troude deze hant.

Ad. Och lieffte, 't is mijn schult. mijn trooft, mijn waertste pant,
 Ick wil mijn leven, u ter liefde, noch verlengen.
 Wisch af dees traenen, die de bleecke blaen besprengen.
 Van uwe kaecken. zet uw edel hart geruft.
 Schoon hier geen levens lust meer overschiet, noch lust
 My t leven om uw gunst, en aenschijn. mijn getrouwe,
 Gy zult niet, in den schijn van eene weduvrouwe,
 Den eersten bruiloftsdagh beschreien, en alleen,
 En dootsch, en hangends hoofts, op eenen kouden steen
 Gezeten, klaegen dat uw man, van rou verwonnen,
 De handen aen zich zelf mistroostigh heeft geschonnen.
 'k Wil mijn mistroostigheit intoomen, en al stil
 Verwachten 't uiterste, en wat hierop volgen wil.

Eva. Wat hoore ick daer? een storm begint hier op te steecken,
 De donckre en zwangre lucht onstuimigh uit te breecken.
 De bladers ruiffchen uit vier hoecken heene en weer.
 De bulderende wint smijt bosch en boomen neer.
 Het aerdtrijck daveret, dreunt, en loeit, en huilt van onder.
 Het blixemt blick op blick. op 't weerlicht rolt de donder
 De donderklooten door de wolcken slagh op slagh,
 En d'avontschaduw jaeght den ondergaenden dagh.

Ad. Hoe beeft het hart van schrick! hoe sidderen mijn leden,
 Van eene kille koortse en dootschrick hardt bereden!
 Mijn haeren rijzen. al het bloet treckt snel by een.
 d' Alziende rechter, om het gruwzaem overtreên
 Van zijn gewijde wet, te trots getergh tot toren,
 Genaect. waer vlughten wy? hy komt, en laet zich hooren,
 Mijn lieffte, vlught met my ten bosch in, daer noit zon
 Haer aldoordringend licht en straelen schieten kon.

Geen web van vygeblaën kan onze naecktheit kleeden.
 De hartenkenner ziet, van boven tot beneden,
 Van top tot teen, niet heels aen lichaem en aen ziel.
 Hoe kort treet 's hemels straf het misdrijf op den hiel!
 Duick onder, liefste: ick zal u met mijn schaduw decken.
 O lust! ð appelboom! ð schande! ð lastervlecken!
 O bosch, bedeck ons, zoo uw schaduwe iet vermagh!
 Het hoogh gerecht verschijnt. ð droeve bruiloftsdagh!

Uriel. Adam. Eva.

O Adam, Adam, hoor. waer looptge u nu versteecken,
 In naere schaduw? meentge in schaduwe uw gebreken
 En smet te schaduwen voor Godts alziende licht?
 Geen diepe nachtspelonck, geen hol, hoe naer en dicht,
 Kan u verbergen, voor d'oneindigheid, gevonden
 In hemel, aerde, en zee, en grondelooze gronden.
 'k Verdaegh u in Godts naem. verschijn verschijn terstont.
 De Vader, die u schiep, en aen zijn wet verbondt,
 Verdaeght u. waerom vluchtge uw' schepper, uwen vader?
Ad. O stem, 'k gehoorzaeme u. vergeefme: ick kome u nader.
 De voorbo van uw komste, in 't godtgeheilicht woudt,
 Het schricklijck onweër, dat uw majesteit ontvout,
 Verbaefde hem, die, naeckt geschapen, zich moet schaemen,
 Uit ootmoet en ontzagh, die 's menschen plicht betaemen.
Uri. Wie openbaerde u toch dees naecktheit, al te naeckt?
 Heeft oock uw mont de vrucht der kennisse gesmaeckt?
 Beken de misdaet vry. ontzieze niet te noemer.
 Verschoon uw schult niet: want hier baet nu geen verbloemen.
 O trouwelooze, durftge alleen om 't ooftgenot,
 Op dootstraf u verboën, ontwijden 't hoogh gebodt?
Ad. Het is mijn schult niet, maer de liefelijcke woorden
 Der vrouwe, my van u ter hulp gegunt, bekoorden
 Mijne ooren en het hart; de boomvrucht en haer verf
 Mijne oogen, en den mont, helaes, tot mijn bederf,

Te

Te smaecten : uit de vrouwe is mijn bederf geboren.

Uri. O vrou, ter noothulp van uw wederga gekoren,

Wat voerde uw zinnen tot dees wederspanningheit?

Eva. Een slang, Godts schepsel, heeft mijn simpel hart verleit,

Den appel in den mont gesteecken na'et bekooren:

Uri. O hofslang, listigh dier, gevoel nu's hooghten toren.

Gy zult voortoen, gehaet van allerhande vee

En dieren, op uw' buick voortkruipende, geen vre

Noch rust gevoelen, en, in uw spelonck gedreven,

Het gansche leven lang, by aerde, uw voedsel, leven:

Het hoog gerechte zal een' onuitbluscbren haet

Ontsteeken tusschen u, en tusschen 't vrouwezaet,

Dat u het hoofd verplet: hoewel gy, bits in 't wrijten

En wederstreven, dit durft in de hielen bijten.

O vrou, die uwen man bedrieghelijck verriet,

Gy zult geen ende zien van 't naeckende verdriet,

In draght en baerens noot; en een slavin verstrecken

Van Adam, uwen heere, en zijnen wil voltrecken:

En gy, die haere stem gehoor gaest boven Godt,

In 't smaecten van de vrucht, en schenden van 't verbodt,

Zult zweeten onder 't juck des arbeids, vol misnoegen.

Het aerdtrijck, nu gevloeckt, vergelt den last van 't ploegen

En zaeien menigwerf met onkruid, stroo, en kaf.

De doorne en distel stickt het zaet, dat d'acker gaf,

Tot datge, nat bezweet, verkeert in stof en aerde,

Begraven in den schoot der moeder, die u baerde.

Op datge midlerwijl gevoelt in 't aerdtich gequel

Hoe d'opperste het recht beneen genade stel,

Zal uwe wederga nakomelingen baeren,

Godt uw gezontheit en beschaemtheit noch bewaeren,

En 't lichaem decken met de warme schaepevacht,

Nu flux ten hove uit: flux gy Cherubijnewacht,

Godts hoftrouwanten, komt, en past u trou te quijten.

Verjaeght de ballingen. verjaeght dit paer bandyten

Ten paradyze uit. gaet bewaecht den gouden boom
 Van 't leven. houdt gestreng de dierle lust in toom,
 Met scherpe zwaerden, die van gloet en vlamme blaecten,
 Op dat geen ballingen de vrucht des levens smaecken.

Eva. O welck een brant ontsteekt het gansche paradijs,
 En weit de boomen af! nu zwijght de bruiloftswijs:
 Nu schricken teffens al de vogels en de dieren.

Zoo past het u en my de bruiloftsfeest te vieren
 Met deze fackelen. och lief, waer heen? waer heen?

Adam. Hier is geen draelens tijt. de geest, die ons verscheen,
 Schijnt geen Uriel, maer Godt zelf, wiens wet wy braecken,
 Om boven 's menschen peil te steigren in de daecken
 Des hemels, boven Godt, in wijsheit, en in maght.

Een reuckeloos bestaen heeft onster val gebraght.

Helaes, wie onderstut mijn twijfelende slappen?

Mijn weërgade; onderstutme in droeve ballingschappen.

De beenen sidderen, het is hoogh tijt te vliën.

Wy scheiden, zonder hoop van immer u te zien,

O lufthof paradijs! o schoot van ons geboorte!

Wat baet het ommezien! ons wort geboôn dees poarte

Te ruimen, om een dorre en dorstige landou

Te zoeken, in elende. o knaegend naberou,

O zweetende arbeit, o endelooze elenden!

Geleitme, volghtme na, met heele kommerbenden.

Hier heeft de zomer uit. de winter klamptme aen boort.

Godts slagh zwaert volght ons op de hieën. spoen we voort.

U I T

